

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

Voršilské slavnosti 1837 ve světle korespondence

Anna Svobodová

Bakalářská práce

2011

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2010/2011

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Anna SVOBODOVÁ
Osobní číslo: H07387
Studijní program: B7105 Historické vědy
Studijní obor: Spisová a archivní služba
Název tématu: Voršilské slavnosti 1837 ve světle korespondence
Zadávací katedra: Ústav historických věd

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Studentka se bude věnovat specifickému typu slavností. Jako příklad jí budou sloužit slavnosti související s výročím vzniku řádu voršilek v Čechách, zvláště v Kutné Hoře. Provede průzkum dochovaných pramenů, připraví edici vybraných z nich. Na základě dostupné literatury zpracuje okolnosti v rámci řádu i města. V závěru zhodnotí jak pramen a jeho vypovídací hodnotu, tak slavnost.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

Archivní fond Voršilky Kutná Hora, SOA Praha ŠTOVÍČEK, Jan. Zásady vydávání novověkých historických pramenů z období od počátku 16. století do současnosti: příprava vědeckých edic dokumentů ze 16-20. století pro potřeby historiografie. 1. vyd. Praha: Archivní správa ministerstva vnitra ČR, 2002. 117 s. ISBN 80-86466-00-0 LENDEROVÁ, Milena, et al. Dějiny každodennosti "v dlouhém" 19. století: 2. díl, Život všední i sváteční. 1. vyd. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2005. 180 s. ISBN 80-7194-756-3 MACKOVÁ, Marie. Voršilky v Čechách do r. 1918. 1. vyd. Pardubice: Univerzita Pardubice, Fakulta filozofická, 2007. 157 s. ISBN 978-80-7395-045-3 ŠTROBLOVÁ, Helena; ALTOVÁ, Blanka. Kutná Hora. 1. vyd. Praha: Lidové noviny, 2000. 567 s. ISBN 80-7106-186-7 NĚMCOVÁ, Božena. Korespondence I.. 1. vyd. Praha: Lidové noviny, 2003. 391 s. ISBN 80-7106-162-X

Vedoucí bakalářské práce:

doc. PhDr. Marie Macková, Ph.D.

Ústav historických věd

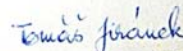
Datum zadání bakalářské práce: 30. dubna 2010

Termín odevzdání bakalářské práce: 31. března 2011

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.
děkan

L.S.

doc. PhDr. Tomáš Jiránek, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2010

Prohlášení

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 28. 3. 2011

Anna Svobodová

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat své vedoucí práce, paní docentce Marii Mackové, za její odborné vedení, ochotu při poskytování materiálů a za všechny cenné rady, které mi poskytla při psaní této bakalářské práce.

Souhrn

Tato bakalářská práce je založena na edici korespondence sester řádu sv. Voršily. Hlavním pramenem se tudíž stal konvolut korespondence z roku 1837, jenž je součástí fondu Voršilky Kutná Hora, uloženém ve Státním oblastním archivu v Praze.

Samotné dopisy jsou psány kurentem v německém jazyce, proto v práci nechybí ani jejich překlad do češtiny. Při tvorbě edice byla použita forma transkripce dokumentu s použitím současné pravopisné normy, protože se jedná o text vzniklý po roce 1750. Místní určení a odesílatelé s příjemci jsou u každého dopisu odlišné, hlavním společným artiklem dopisů je zaměření na oslavu třístého založení řádu. Z tohoto důvodu se celá práce nese v duchu těchto, ale i jiných oslav.

V úvodu nechybí ani stručná historie voršilského řádu a zhodnocení korespondence jako významného historického pramene.

Klíčová slova: voršilky, oslavy, edice, Kutná Hora

Abstract

This bachelor thesis is founded on a series of correspondence among sisters of the Order of St. Ursula. The main source was therefore a bundle of correspondence from 1837 which forms part of the fund Ursulines in Kutná Hora deposited in the State Regional Archive in Prague.

The letters are written by running hand in German language, the thesis therefore does not miss out their translation into Czech language. Because it is a text originated after 1750, for creation of the series was used a form of transcription with contemporary orthographic standard. Locations, senders and recipients vary from letter to letter; the main common article of all letters is their focus on anniversary celebrations of three hundred years from foundation of the order. For this reason the entire thesis dangles around not only these, but also around other celebrations.

The introduction does not miss out a brief history of the ursuline order and an appreciation of the correspondence as a significant historical source.

Keywords: Ursulines, celebrations, series, Kutná Hora

OBSAH

1. Úvod	1
1. 1. Historie řádu a kutnohorských voršilek	2
1. 2. Charakteristika pramene.....	5
1. 3. Ediční poznámky.....	8
2. Oslavy.....	10
2. 1. Oslavy v 19. století	10
2. 2. Církevní festivity a oslavy voršilského kláštera.....	15
2. 3. Oslavy třístého výročí založení voršilského řádu.....	23
3. Edice.....	26
3. 1. Editovaný dokument	26
3. 2. Překlad dokumentů	38
4. Závěr	50
5. Seznam literatury	51
8. Resumé	52

1. Úvod

Tato práce je založená na edici korespondence sester voršilského řádu. Samotný editovaný dokument je součástí třetí kapitoly. Tu dále doplňuje překlad do českého jazyka, protože opisy originálů dopisů jsou psané v němčině. Kapitulu uzavírá přehled edičních zkratk. Po obsahové stránce se korespondence týká oslav třístého výročí založení řádu, který je i hlavním tématem této práce. Na základě poznatků z editovaného dokumentu vznikla druhá kapitola, která se převážně věnuje oslavám již zmíněného výročí. Součástí této kapitoly je též obecné ohlédnutí za oslavami voršilek i slavnostmi v 19. století. Komplex bakalářské práce doplňuje dále ještě charakteristika pramene, která mimo jiné rozebírá vypovídací hodnotu korespondence konkrétně i obecně. Dále nechybí několik slov k tvoření edice cizojazyčného textu z 19. století. První kapitola začíná povídáním o historii voršilského řádu a kutnohorských voršilek.

Historie voršilského řádu je v Čechách ještě z velké části neprobádaná. Vzniklé práce, týkající se více či méně daného tématu, pochází nejčastěji z pracoven teologů nebo historiků, převážně historiků umění.¹ Významnou historičkou v českém bádání je docentka pardubické univerzity Marie Macková. Následující text z největší části vychází právě z poznatků její monografie s názvem *Voršilky v Čechách do roku 1918*, vydané v roce 2007. Pramennou základnou této knihy se staly mnohé archiválie uložené v českých archivech a dále díla zahraničních autorů. Mezi nejvýznačnější autory, zabývající se tematikou voršilského řádu, bezesporu patří německá historička Anne Conrad. Její několikaleté bádání vyústilo již v řadu knih.²

Mezi hlavní prameny, ze kterých se dozvídáme o kutnohorském klášteře, patří kroniky samotných voršilek. Významná práce s názvem *Dějepis kláštera Worssulinského na Horách Kutných: u příležitosti prvního stoleté památky uvedení welebných panen v klášter ten, roku 1843* vyšla v Praze v roce 1843 a byla prvním opusem. Vznik této práce se váže už k roku 1814 a její autorkou byla M. Marie Nepomucena Šikolová. Po její smrti na její práci navázala M. Marie Eleonora Fellnerová. Historie kutnohorského voršilského konventu v podobě kronik uzavírá kronikářka M. Marie Ludmila Petránková. Její práce vyšla v Kutné Hoře v podobě klasické jubilejní publikace u příležitosti dvoustého výročí příchodu prvních voršilek do

¹ MACKOVÁ, Marie. *Voršilky v Čechách do roku 1918*, Pardubice 2007, s. 7

² Tamtéž, s. 7

města a nese název *Krátký výtah z dějin konventu sv. Voršily v Kutné Hoře od roku 1712*.³ Tyto i další archiválie kutnohorských voršilek dnes spravuje Státní oblastní archiv v Praze.⁴

1.1 Historie řádu a kutnohorských voršilek

Počátky historie voršilského řádu spadají do Itálie 16. století a jsou úzce spjaty se jménem Angely Merici, která je dnes považována za zakladatelku řádu.⁵ Tato světice se narodila mezi lety 1470 až 1475. Některá slovníková zpracování údajů o Angele sice uvádějí za datum jejího narození 1. nebo 21. březen 1474, ale jistější je držet se tohoto rozpětí, stejně tak jako to dělá Anne Conrad. Datum Angeliny smrti je už nabízeno pouze jedno připadajícím na 27. leden 1540, jako místo skonání je uvedena Brescia. Zde je také dnes uložena rakev s Angeliny ostatky.⁶ Angelu lze řadit mezi průkopníky nové spirituality působící v Itálii v 16. století. Tato doba je úzce spjatá s náboženskou reformou a severní Itálie se stala dokonce jejím centrem. Na vnitřní reformě církve se především podíleli laici jako Angela. Z ní se brzy stala uznávaná duchovní vůdkyně.⁷

Vznik voršilského řádu se konkrétně datuje na svátek sv. Kateřiny tj. 25 listopad 1535 Alexandrijské roku. Podle dochovaných zdrojů se sešla skupina 28 žen ke společné mši. Po samotné mši došlo k založení Společnosti sv. Voršily, jejíž členky se měly věnovat sociálně-charitativní práci.⁸ Dnes se voršilky angažují hlavně v oblasti vzdělání, k tomuto směru působení se odebraly až později a sama zakladatelka se tímto problémem nezabývala.⁹

Patronkou Společnosti se stala sv. Voršila a zůstala modlou řádu až dodnes. Sv. Voršila patří mezi raně křesťanské světice. Její pozemský život spadá na přelom 3. a 4. století, ale celkově jde spíše o legendární postavu. Podle této legendy byla Voršila anglickou královskou dcerou, která se v doprovodu 11. 000 družek vydala na plavbu za snoubencem.¹⁰ Tento počet družek je však chybný a byl způsoben pravděpodobně opisovači. Podle větší pravděpodobnosti šlo o číslo 11.¹¹ Legenda pokračuje vyprávěním o odklonu lodi a jejího doplutí do ústí Rýna kvůli silné bouři. Nakonec se dostaly až do Kolína, který byl tehdy v moci Hunů. Hunové ženy ve Voršilině družině povraždili. Voršila byla zatím ušetřena,

³ Tamtéž, s. 9

⁴ Tamtéž, s. 10

⁵ Tamtéž, s. 7

⁶ Tamtéž, s. 15

⁷ MUCHOVÁ, Hana. *Škola voršilek v Brně 1890-1925*, Pardubice, 2008. 64 s. Bakalářská práce na Filozofické fakultě Univerzity Pardubice, s. 9

⁸ MACKOVÁ, Marie. *Voršilky v Čechách do roku 1918*, Pardubice, 2007, s. 24

⁹ Tamtéž, s. 29

¹⁰ Tamtéž, s. 25

¹¹ MUCHOVÁ, Hana. *Škola voršilek v Brně 1890-1925*, Pardubice, 2008. 64 s. Bakalářská práce na Filozofické fakultě Univerzity Pardubice, s. 11

protože byla nejkrásnější a měla patřit králi Hunů. Toho však odmítla a následně byla zastřelena. Teprve po její smrti sestoupilo z nebe 11.000 andělů, aby přinutilo Huny k ústupu.¹² Nad hrobem všech dívek byl kolínskými křesťany postaven kostel zasvěcený právě sv. Voršile. Voršilin kult se šířil Evropou zhruba od 10. století s nemalou zásluhou cisterciáků. Vyobrazení sv. Voršily navazuje na legendu a bývá proto znázorňována s ochranným pláštěm, pod nímž se skrývají ženské postavy.¹³

Do Čech přišly voršilky v roce 1655 už jako klasický řeholní řád a zásluhu na tom měla především hraběnka Sibylla Lamboy. S ní do Prahy docestovalo v listopadu toho roku 7 sester z mateřského kláštera v Lutychu. Nejprve se ubytovaly v provizorním příbytku na Malé Straně, než byl roku 1674 položen základní kámen nového kláštera, který byl do 4 let postaven. Na konci 17. století byl řád dostatečně silný a ukotvený na to, aby si mohl dovolit další založení klášterů v Čechách.¹⁴ Proto v roce 1712 došlo k úspěšnému založení v Kutné Hoře, jeho podněcovatelkami byly sestry Eleonora a Maxmiliána hraběnky z Trauttmansdorfu. Eleonora se nejspíš velkou mírou podílela i na výběru místa v Kutné Hoře. Ale žádné vysvětlení, proč bylo vybráno právě tohle středočeské město, nám nabídnuto není. Kutná Hora byla v té době věrně katolická a školství bylo v rukou jezuitů.¹⁵ Jednou z možných domněnek je zvýšení zbožnosti města během poslední morové epidemie na začátku 18. století. Přestože se v Kutné Hoře postarali o protimorová opatření jako například zavření všech vstupů do města, kromě městských bran, které ovšem byly hlídány,¹⁶ stejně se morová nákaza do města dostala. Žádný ověřený lék neexistoval a samy medicínské fakulty doporučovaly zachránit se modlitbami.¹⁷

Do Kutné Hory přijelo nejdřív 5 voršilek z pražského konventu v čele s M. Annou Aloisií šlechtičnou Klusákovou. Čekalo tu na ně prozatímní ubytování v Panenské, dnešní Libušině ulici,¹⁸ v domě pronajatém od sedleckých cisterciáků. Voršilky byly skvěle uvítány, jejich přijetí do města se účastnil každý, kdo tehdy něco znamenal, nechyběla ani tamní správa města, místní osobnosti a přítomen byl i sedlecký opat. Voršilky si získaly své příznivce, jmenujme třeba manželku kutnohorského primátora Kateřinu rozenou Dačickou z Heslova. I když byly voršilky srdečně přivítány a jejich příchod spojen s velkou slávou, nebyl vždy

¹² MACKOVÁ, Marie. *Voršilky v Čechách do roku 1918*, Pardubice 2007, s. 25

¹³ Tamtéž, s. 26

¹⁴ MUCHOVÁ, Hana. *Škola voršilek v Brně 1890-1925*, Pardubice, 2008. 64 s. Bakalářská práce na Filozofické fakultě Univerzity Pardubice, s. 26

¹⁵ MACKOVÁ, Marie. *Voršilky v Čechách do roku 1918*, Pardubice 2007, s. 50

¹⁶ ŠTROBLOVÁ, Helena - ALTOVÁ, Blanka. *Kutná Hora*, Praha 2000, s. 157

¹⁷ Tamtéž, s. 158

¹⁸ Tamtéž, s. 446

jejich život v Kutné Hoře ideální, přesto se v městě usadily velmi pevně na dalších skoro 240 let.¹⁹

Voršilské konventy v Čechách nebyly nijak výrazně početné. Jak už bylo řečeno, kutnohorský konvent byl zakládán pěti členkami. Během let se tento počet zvýšil. Máme záznamy z roku 1743, je to rok související s dostavbou nového areálu. V tu dobu bylo společenství kutnohorského kláštera tvořeno matkou představenou a dále se tu nacházelo 11 matek, 5 sester, 2 novicky, 4 laické sestry. Celkem do kutnohorského konventu od jeho založení do roku 1918 vstoupilo 133 žen.²⁰ Z těchto 133 členek kutnohorského konventu bylo 36 šlechticů, které do něj vstoupily do roku 1782. Výjimku tvoří jen jedna šlechtice z roku 1880. Vstup do řádu byl totiž zajímavou životní alternativou pro šlechtu a neplatilo to jen pro Kutnou Horu. Do řádu vstupovaly i šlechtice například v Praze.²¹

Na závěr pár řádků k samotné výstavbě nového voršilského zázemí. Počátky tohoto procesu spadají do první poloviny 18. století a provázely ho spor o stavební parcelu pro voršilský klášter a školu. Parcely, které by si vybraly voršilky, nechtělo připustit město a naopak. Smlouvou s městskou radou musely také voršilky slíbit, že se na výstavbě kláštera budou podílet tamní řemeslníci. Ostatní kutnohorské řády před nimi měly volnější pole působnosti při budování svých sídel.²² Nakonec se spor vyřešil s přispěním hlavně Eleonory z Trautmannsdorfu. Přednesla stížnost císaři Karlu VI. a ten rozhodování předal na místě příslušného krajského hejtmána.²³ To dostatečně stačilo k tomu, aby kutnohorští spor konečně vyřešili a v roce 1735 se s konečnou platností dohodli na místě v severovýchodní části města u hradeb blízko tehdejší Klášterské brány.²⁴ Přes všechny dohady, provázely otevření kláštera snad ještě okázalejší oslavy než při příchodu voršilek do města. Areál se slavnostně otvíral o Letnicích roku 1743 a účastnili se všichni, kdo ve městě něco znamenali.²⁵ Stavba vznikla podle návrhu Kiliána Ignáce Dientzenhofera, kterého doporučili jezuité, ale bohužel byla realizována jen jeho část. Stavbu vedl J.J. Vogler, bývalý Santiniho dozorce stavby ze Sedlce.²⁶ Na sochařské výzdobě má svou zásluhu litomyšlský sochař Jan Brázda a z jeho

¹⁹ MACKOVÁ, Marie. *Voršilky v Čechách do roku 1918*, Pardubice 2007, s. 51

²⁰ Tamtéž, s. 66

²¹ Tamtéž, s. 71

²² ŠTROBLOVÁ, Helena - ALTOVÁ, Blanka. *Kutná Hora*, Praha 2000, s. 446

²³ MACKOVÁ, Marie. *Voršilky v Čechách do roku 1918*, Pardubice 2007, s. 80

²⁴ ŠTROBLOVÁ, Helena - ALTOVÁ, Blanka. *Kutná Hora*, Praha 2000, s. 446

²⁵ MACKOVÁ, Marie. *Voršilky v Čechách do roku 1918*, Pardubice 2007, s. 80

²⁶ ŠTROBLOVÁ, Helena - ALTOVÁ, Blanka. *Kutná Hora*, Praha 2000, s. 446

prací lze jmenovat například sochy andělů, které zdobí štít kláštera a podle nich byla přiléhající ulice nazvána Andělská.²⁷

Zdi kutnohorského kláštera zažily i návštěvy významných panovníků. Marie Terezie navštívila kutnohorský klášter v roce 1750 a Josef II. v roce 1782.²⁸

1.2 Charakteristika pramene

Editovaný dokument v této práci je ve formě korespondence. Ta obecně spadá mezi Ego-dokumenty, neboli prameny osobní povahy. Tento druh dokumentů se vyjímá osobním přístupem svých autorů. Je v nich patrná vlastní sebereflexe a přestože jde o materiály značně subjektivní, stále více se užívají jako významný a oblíbený pramen historického bádání.

Prameny osobní povahy nabízí náhled do běžného života člověka, ale zároveň odkrývají i jeho soukromé pocity a vlastní myšlenkový proces. V korespondenci vystupuje více typů autorů. Jeden z nich přináší nové poznatky, vytvořené z vlastní iniciativy nebo přejaté od jiného zdroje, na druhé straně pak máme osobu, která nově vzniklé informace přijímá a může k nim tvořit vlastní komentář.

Rozvoj korespondence a dalších psaných osobních dokumentů spadá do 16. století a svůj významný podíl na tom má renesance, myšlenkový směr a umělecký sloh, jenž kladl důraz na individualismus. Umění psát nebylo už jen dominantou vzdělanců, ale běžně náleželo třeba do výchovy mladých šlechticů. Dostalo se tudíž za hranice církevní sféry a písemné prameny začaly ve větším množství vznikat i v prostředí aristokracie. Došlo k rozvoji znalosti písma a proto se do dnešních dnů zachovalo více psaných dokumentů z mladší doby. Starší dokumenty mimo jiné také podlely životnosti materiálu.²⁹

Před padesáti lety holandský historik Jacob Presser definoval ego-dokumenty jako texty, ve kterých autor píše jednoznačně o svém jednání či pocitech a zahrnul pod ně pojmy jako autobiografie, memoáry, osobní i cestovní deníky a korespondenci a další jim podobné texty. Každý historik či badatel se však s touto teorií nesžívá, proto přišla řada dalších definicí a nakonec se jich ujala většina, neboť prameny této povahy disponují řadou forem a nelze je jednotně seřadit. Určitý řád byl alespoň sestaven z možných kritérií, podle kterých lze ego-dokumenty klasifikovat. Používá se k tomu například obsahová stránka pramenu, důvod vzniku nebo i míra literárního zpracování pramene. Korespondence se do ego-dokumentů řadí

²⁷ Tamtéž, s. 447

²⁸ Tamtéž, s. 81

²⁹ VODIČKOVÁ, Drahomíra. *Biskup politikem : korespondence olomouckého biskupa stanislava pavlovského s představiteli české a moravské zemské obce v letech 1579-1598*, Pardubice, 2009. 140 s. Diplomová práce na Filozofické fakultě Univerzity Pardubice, s. 7

právě svojí potřebou autora zachytit události a předat je dál. Odráží se v ní reakce člověka na okolní svět a jeho soukromý postoj.³⁰

Dopisy slouží například jako pramen při tvoření životopisů. Kromě deníků a jiných podobných pramenů, kde je zachycena hlavně vlastní sebereflexe, nabízí text určený druhé osobě jinou stylizací a reakcí od adresáta. Životopisci se tím dostává další pohled na jím bádanou osobu. Dopisy jako termín se vykládaly různým způsobem. Definovaly se například jako psaný rozhovor, v němž je autor o něco stručnější, než by byl při mluveném slovu nebo se daly nadneseně chápat i jako forma návštěvy. Samotný termín „dopis“, jak se používá v dnešním slova smyslu, byl ustálen v 16. století v souvislosti s rozlišováním listinného a aktového materiálu a je chápán jako písemné sdělení mezi odesílatelem a příjemcem.³¹

Korespondence jako historický pramen se začala nejprve využívat v dějinách každodennosti a v dějinách mentalit a postupem času našla své uplatnění i v politických dějinách. S pomocí dopisů se dá nahlédnout do mezilidských vztahů. Dále podávají zprávy o různých událostech a navíc na ně nabízejí názory dopisujících. Korespondence vypovídá nejenom o pisateli, ale mnohdy o celém okruhu lidí, událostí a době kolem něho.

Základní funkcí korespondence byl prostředek komunikace. V době zdoluhavého cestování nabízela korespondence přední způsob kontaktu mezi lidmi a přenos informací na delší vzdálenosti. Tohoto způsobu komunikace proto hojně využívala mezi sebou aristokratická sídla.³²

Je lepší korespondenci využívat jako druhotný zdroj informací a ještě si dané poznatky ověřit s jiným zdrojem, pokud je to možné. Korespondence může být totiž neúplná a místy nesouvislá, pokud nejsou k dispozici všechny potřebné dopisy. Vypovídací hodnotu také může snižovat nedůsledná datace a lokace. Někteří historici dokonce vypovídací hodnotu korespondence zpochybňují natolik, že dopisy označují za nereálné. Přesto nám mohou dopisy skrz zdvořilostní formule minimálně poskytnout obrázek společenských forem doby, ve které vznikly.

Korespondence v 19. století, ale už i dříve, zachovávala určitou formu. Na začátku dopisu byl uvedený adresát, dále následoval pozdrav. Pokud dopis nezahajoval konverzaci, bylo místo za pozdravem vyčleněno pro odstavec, ve kterém pisatel zrekapituloval obsah původního dopisu, na který odpovídal. Dále dopis obsahoval vyprávěcí část s hlavním

³⁰ Tamtéž, s. 8

³¹ Tamtéž, s. 9

³² Tamtéž, s. 10

sdělením a na konci nechybělo rozloučení, podpis a datace s lokací.³³ Stejnou strukturu mají i dopisy v této práci. Kromě prvního dopisu obsahují všechny navíc hned z kraje stručný popis, že se jedná o věrný a doslovný opis z francouzského nebo italského jazyka a také informaci o dopisovateli. První psaní pravděpodobně také není dopisem, který by na něco odpovídal, protože chybí odstavec s reakcí na dopis adresáta. Všechny ostatní dopisy jsou tímto textem opatřeny, ve třetím dopise je jen zmíněno, že se jedná o odpověď, druhý dopis obsahuje navíc vroucná děkování za modlitby a další milá slova. Tohle může být způsobeno tím, že je třetí dopis jako jediný psán mužem a přeci jen mezi sestrami řádu panovala větší otevřenost a náklonnost. Přesto se forma všech dopisů nese v duchu zdvořilostních rámců té doby a církevního prostředí. Vyskytují se zdvořilostní fráze typické pro voršilský řád jako například „*Matka Angela nechává ručku políbit*“ a podpisy jsou obohaceny o spojení typu „*představená ve světě Pána*“, pokud by dopisy neobsahovaly již zmíněný úvodník se zmínkou o autorovi, napověděly by nám právě tyto fráze, že se jedná o dopisy duchovních.

Jde o mladší opisy originálů dopisů, které pravděpodobně vznikly pro účel uchování v archivu. Nelze určit, kdo dopisy opsal a přeložil, ale podle údajů v textu lze pozorovat, že autor je u každého dopisu jiný a liší se i lokace. První dopis píše voršilka Maria Vinzenzia ctihodné paní a napsala ho v Praze, obsahově dopis pojednává o její přičinlivosti ohledně oslav třístého výročí založení řádu. Druhý dopis přišel z Říma od voršilky Marie Camilly a poslala ho ctihodné matce. Kromě zmínky o třistaletém výročí, která je hlavním spojníkem všech editovaných dopisů, se voršilka ve svém dopise věnuje doporučení dvou osob ctihodné matce, mají ji pravděpodobně vypomoci v nějakém jejím plánu. Dále se voršilka pozastavila nad hojným počtem jejího společenství a velebí tuto zprávu v kontextu těžké doby. Třetí dopis napsal ve Vídni kanovník a auditor papežské nunciatury Secundian Brunsch. Je adresován opět ctihodné matce a kanovník v něm rozebírá formality týkající se stanovení dne oslav třístého výročí založení řádu a odkazuje na postoje vyššího duchovního kardinála von Gregoria. Poslední dopis je původně prací Marie Magdaleny, italské voršilky, která svůj dopis poslala z Brescie ctihodné matce a věnuje se v něm nejzajímavějším detailům oslav výročí založení řádu.

Jak je patrné z předchozího textu, společné všem dopisům je jejich obsahová stránka. Všechny se více či méně věnují významné události voršilského společenství v 19. století, oslavě třístého výročí založení voršilského řádu. Proto jsou také všechny dopisy datovány rokem 1837, protože právě na tento rok zmíněné oslavy připadly. Tím se dopisy stávají

³³ Tamtéž, s. 11

důležitým pramenem pro sestavení historie těchto oslav, ale mohou posloužit i jako doplnění obecné historie voršilek.

Opisy originálů dopisů editovaných v této práci pochází z archivního fondu Voršilky Kutná Hora. Tento fond je uložený ve Státním oblastním archivu v Praze. Jedná se konkrétně o karton č. 55, ve kterém jsou podle údajů inventáře deponovány následující archiválie:

1. kanovnické visitace, 1835 a 1859
2. archiválie vztahující se k jubilejním oslavám:
 - a) 200 let - svatořečení sv. Jana Nepomuckého, 1826
 - b) 300 let - výročí založení řádu Voršilek, 1835-1837
 - c) Svatováclavské millenium - 1930
 - d) 400 let založení řádu Voršilek - 1935
 - e) blahopřejné adresy, diplomy, čestná uznání - 2. polovina 19. století

Editovaný dokument této bakalářské práce vychází z oddílu b) archiválií vztahujících se k jubilejním oslavám. V tomto listě lze najít korespondenci duchovních, ale například i program oslav třístého výročí, kterému se věnuje samostatná kapitola.³⁴

1.3 Ediční poznámky

Pro tvoření edic existují všeobecná pravidla. Při tvorbě edice voršilské korespondence byla prosazena norma určená pro přepis cizojazyčných textů z 19. století. V první řadě je třeba respektovat zvláštnosti jazyka, ať už text pochází z jakéhokoliv historického období.³⁵ Vzhledem k tomu, že korespondence pochází z období po roce 1750, uplatnila se při její edici metoda transkripce, řídící se dále současnou pravopisnou normou.³⁶

V textových poznámkách jsou vysvětlena jak zaniklá či zastaralá slova, tak i zkratky slov textu, které jsem ponechala v jejich zkrácené podobě. Interpunkce zůstala zachována podle textové předlohy.³⁷

Pro přepis německých textů platí další konkrétní zásady, týkají se například diakritických znamének samohlásek pro délku, přehlásku nebo dvojhlásku. Všechny tyto znaky jsem ponechala podle předlohy.

Některá písmena byla nahrazena jinými. Písmeno *Y* nahradilo v některých případech *i* např. feier místo feyer. Další výjimky tvoří grafémy *j* a *v*, ty se používají v hláskovém

³⁴ SOA P, VKH, kart. č. 55, oslavy 1837.

³⁵ ŠTOVIČEK, Ivan a kol. *Zásady vydávání novověkých historických pramenů z období od počátku 16. století do současnosti. Příprava vědeckých edic dokumentů ze 16. – 20. století pro potřeby historiografie*, Praha, 2002, s. 57

³⁶ Tamtéž, s. 61

³⁷ Tamtéž, s. 57

významu, *i* a *u* v samohláskovém (*und* nikoli *vnd*, *brive* nikoli *briuve*); *j* ve významu čisté samohlásky nahradilo písmeno *i* (*in* nikoli *jn*). Tam, kde existuje jak hlásková, tak samohlásková výslovnost, byla dodržena předloha (např. *ie*, *ieman* nebo *je*, *jeman*). *W* bylo přepsáno podle předlohy, pokud jednoznačně neodpovídá čistému *u* (*bawen* nikoli *bauen*, *neuwen* nikoli *neuen*, *newen* nikoli *neben*, ovšem *zu* místo *zw*). Grafémy *uu* a *vu* ve významu souhlásky *w* se přepisují *w* (*bawen* místo *bauuen*).

V případě nefunkčního zdvojení souhlásek došlo k jejich zjednodušení (např. *in* místo *inn*, *und* místo *unnd/unndt*, *fürst* místo *ffürst*). Zdvojení hlásek, vyjadřující krátkost samohlásky, bylo ponecháno (např. *hoff*, *nemmen*). Přesazené *h*, které vyjadřuje délku samohlásky, se též nechalo (např. *sthen*). β bylo ve většině případů nahrazeno dvěma *s*, ponecháno bylo jen u slov, ve kterých se používá i dnes.³⁸

Vlastní jména jsem přepsala podle předlohy, stejně tak všechny číslovky, jen u řadových jsem doplnila tečku. Všechna podstatná jména jsem editovala s velkým počátečním písmenem podle současné normy. Této normy jsem se držela i u způsobu psaní slov odděleně nebo spojeně.

Celý text napsaný kurentem jsem přepisovala základním typem písma editoru, výjimku tvoří slova napsaná humanistickým písmem, ty jsem vyznačila v edici kurzívou.³⁹

Nedílnou součástí každé edice jsou ediční značky. Mezi základní patří:

[?] – Pokud je část slova nečitelná nebo slovo nedává jasný význam, uvádí se za ním otazník v hranatých závorkách.

[...] – Označení pro editorem vynechané slovo.

[... ...] – Tato značka znamená editorské vynechání větší části nečitelného nebo chybějícího textu.

[!] – Tento znak představuje chybu v textu, věcnou chybu nebo chybnou dataci. Vyskytuje se vždy za daným slovem. Správné znění chybných částí vysvětluje poznámkový aparát.

[] – Editorové zásahy autora do textu se označují v hranatých závorkách. Značí text nebo jeho část, jejíž existence je logická, ale písař ji z určitých (většinou záměrných) důvodů vynechal.⁴⁰

³⁸ Tamtéž, s. 61

³⁹ Tamtéž, s. 62

⁴⁰ Tamtéž, s. 50

2. Oslavy

2.1 Oslavy v 19. století

Na začátku 19. století v Čechách stále ještě doznívalo baroko. Doba nakloněná okázalostem a vyhovující potřebám reprezentace a podporující slavnosti všeho druhu. Přesto však během 19. století došlo k mnoha změnám v podstatě ve všech sférách, jak hospodářské, politické i sociální.⁴¹

Změny se nevyhly ani průběhu a podobě oslav, ale základ společný všem oslavám zůstával přesto stejný, festivity stále znamenaly pro společnost možnost kontaktu. Co se týče oslav spíše soukromého rázu, jako byla například oslava narozenin, setkávali se lidé rodinného kruhu či blízkých přátel. Na druhou stranu veřejné oslavy spojovaly člověka se širokou veřejností. Osobní kontakt byl pro člověka stále tím nejdůležitějším, přestože 19. století přineslo pokrok ve všech druzích komunikace i přenosu zpráv.

Kromě osobního kontaktu přinášely festivity do života lidí ochutnávku mírného luxusu, který si mnozí z nich v běžném životě nemohli dovolit, neprivilegovaným vrstvám obyvatel se tím otvíraly dveře k novým a nevšedním zážitkům. I proto byly festivity tolik výjimečné a žádané. 19. století přineslo ještě navíc nový druh festivit, kterými člověk mohl vyjádřit individuální postoje a názory. Tyto festivity sice byly často pod dohledem státní moci, ale i přesto došlo k jejich značnému rozšíření i proto, že vyjádřit svůj názor se stalo v podstatě nutností té doby.

Slavnosti také vyžadovaly vyhovující prostředí k jejich slavení, místo určené k veřejné oslavě muselo zajistit dostatečnou kapacitu prostoru pro větší množství lidí a druhým důležitým faktorem byla jeho snadná dostupnost. Výjimku z tohoto rámce tvořila jen poutní místa a památná místa, složitá cesta k nim a vzdání tím oběti, tvořila podstatu těchto cest. Jsou věci, které neodmyslitelně patří k různým druhům oslav a tvoří již zmíněný luxus, jenž se skrz oslavy dostával k lidem, jde konkrétně o zvuk, světla, barvy a někdy i chuť.⁴² Dnes je pro nás např. hudba naprostou samozřejmostí, nebylo tomu však i v 19. století, tehdy ve srovnání se současností stále převládalo spíše ticho. Zvuk byl ve všední den spojen hlavně s během nějakého stroje či způsoben jinou prací a všechny další formy zvuku byly spíše už součástí oslavnou, ať už šlo o slavnostní střelbu, hru na hudební nástroj, zpěv či dokonce slavnostní bimbání zvonů. Slavnostní salvy se staly nedílnou součástí mnoha oslav, jelikož si získaly velkou oblibu a to zvláště proto, že vyšší zvuk přeci jen už nic vytvořit nedokázalo.

⁴¹ LENDEROVÁ, Milena, et al. *Dějiny každodennosti "v dlouhém" 19. století: 2. díl, Život všední i sváteční*, Pardubice, 2005, s. 92

⁴² LENDEROVÁ, Milena, et al. *Z dějin české každodennosti*, Praha, 2010, s. 278

Pravidlem zůstávaly např. při pohřbech nebo církevních slavnostech. Církevní slavnosti využívaly často také zvuky zvonů, ale stejně tak zvony provázely i světské oslavy, pokud se v dané oblasti nějaký zvon nacházel. K nejkrásnějším ze všech zvuků patřila hudba. Stejně jako mnoho jiného i ona se dočkala v 19. století svého rozvoje a všechny veřejné produkce se těšily velké oblibě. Libé zvuky hudby nebylo slyšet jen z koncertů, ale byly součástí například i divadelních představení. Hudba doprovázela člověka i na jeho poslední cestě a dále se stala nedílnou součástí mši. 19. století je také dobou rozšíření spolkových kapel. Kromě spolkových slavností a výletů je bylo slyšet například u příležitosti příjezdu významných hostů nebo otevření významných staveb. Jejich služeb se dále využívalo při výměnách městských rad i příchodu nového vrchnostenského úřednictva. V církevním prostředí se bez hudby neobešlo výročí kněžských svěcení i odhalování pomníků všeho druhu. Zde se však o reprodukci hudby staraly chrámové sbory, jenž v 19. století získaly v civilních pěveckých sborech nezanedbatelnou konkurenci.⁴³

Hudba sloužila k potěšení sluchu, oku při oslavách lahodila světla všech druhů a barev. Počátek 19. století znal ještě jen osvětlení živým plamenem, jelikož ani to nebylo levnou a snadnou záležitostí, lze ho proto také počítat mezi druhy slavnostního luxusu. Velmi oblíbené byly pochodňové průvody, jejich tradiční místo v programu oslav náleželo na předvečer hlavního dne slavnosti. Pochodně se dokonce někdy objevily i na církevních slavnostech. Když se nějaká slavnost pořádala v ulicích města, bylo tradicí slavnostně světly ozdobit všechna okna, která směřovala na veřejné prostranství.

Postupně se začalo používat umělé světlo, jehož druhy a samotné rozšíření se časem měnily a jeho využití se stalo srovnatelné s použitím živého plamene. Světlo k oslavám náleželo hlavně také z toho důvodu, protože se k němu v minulosti pojila řada symbolů a zůstalo jejich součástí až do konce 19. století.⁴⁴

S dávnou symbolikou nejsou spojena jen světla, ale samozřejmě i barvy. Nejvíce jich v tomto smyslu využívalo církevní prostředí, ale bohatě se v 19. století vyskytovaly i ve slavnostech světských, novodobě jich využívaly hlavně slavnosti nacionální nebo politického charakteru.

Chuť už nehrála v souvislosti s festivitiemi tak významnou roli jako hudba, světlo nebo barvy, ale oslava byla nejednou příležitostí k bohaté hostině, která občas nabízela i neobvyklou nebo špatně dostupnou potravinu.⁴⁵

⁴³ LENDEROVÁ, Milena, et al. *Z dějin české každodennosti*, Praha, 2010, s. 279

⁴⁴ Tamtéž, s. 280

⁴⁵ Tamtéž, s. 281

Primárně se dají festivity dělit na pravidelně se opakující nebo jedinečné. První skupina se řídí převážně křesťanským církevním kalendářem. Mohou jí však určovat i právní situace či profesní zvyklosti. Pravidelně se opakující festivity nezaznamenaly v 19. století nijak výrazné změny a docházela jen postupnému rozdílu mezi venkovským, tj. převážně zemědělským, a městským prostředím, které bylo z větší části industriální.

Jedinečné festivity neměly stanovené pevné datum, byly proto organizovány nepravidelně až nárazově podle aktuální potřeby. Přesto se však vyskytovaly v hojném počtu a zaznamenaly i značnou variabilitu podle doby a prostředí, ve kterých probíhaly.⁴⁶

Přestože se slavnosti určovaly podle církevního kalendáře již v dobách minulých a měly pevné kořeny, dostavily se v 19. století rozdíly způsobené nedávnými ději. Hlavní podíl na to mělo legalizování jiných než římskokatolických vyznání, která do té doby ovládala pole působnosti. Tyto nově zrovnoprávněné církve pak vytvářely vlastní svátky a slavnosti, které se s těmi římskokatolickými shodovaly alespoň v některých společných myšlenkách, když už se lišily po formální stránce.

Jako dva hlavní mezníky roku lze jmenovat Vánoce a Velikonoce. Tyto významné festivity velmi často určovaly také datum dalších, od nich se odvíjejících, svátků. Křesťanský rok počítal i s ideálním vyvážením mezi dobou rozjímání a časem více zaměřeným na pozemské záležitosti. Specifickou záležitostí katolického prostředí jsou svátky spojené s památkou jednotlivých svatých, které pravidelně doprovází mše. Mše nebo jen slavnostní požehnání nebyly záležitostmi čistě církevního prostředí, velmi často se sloužily u příležitosti slavností světského charakteru. Stejně tak se v opačném případě církevní slavnosti podílely na veřejné, ale dokonce i soukromé sféře. Jako příklad lze uvést křest dítěte. Slavnost soukromého charakteru, týkající se rodinného kruhu, byla úzce spjata s církevním aktem.

Vliv osvícenství přinesl do prostředí římskokatolické církve řadu úsporných opatření v oblasti projevů zbožnosti a některé z nich se jím nechaly i omezit. Nebyl to však jen výsledek josefínské administrativy, ta svým způsobem sloužila jako zástěrka, ve skutečnosti šlo o obecnou renovaci a racionalizaci vnějších projevů, mezi kterými zaujímaly festivity významné postavení. Na druhou stranu docházelo k hledání nové zbožnosti, pod tlakem nejisté doby, která byla způsobena změnami, jenž přineslo 19. století. Nešlo však o principy zcela nové, cíleně se vracelo a inspirovalo ve zbožnosti barokní.⁴⁷ Z barokního rámce

⁴⁶ Tamtéž, s. 282

⁴⁷ Tamtéž, s. 283

vycházela i obnova převážně lokálních festivit. Dále došlo k rozvoji festivit, které vznikly jako náhrada za svátky zrušené státní mocí.⁴⁸

Světské festivity veřejného prostoru se v 19. století značně rozšířily a proměnily. K těmto posunům docházelo jak ve venkovském prostředí, tak i v oblasti měst. Počátek století je převážně ve znamení oslav spojených se zemědělským cyklem a s rozvojem principů občanské společnosti. Svou tradici měly od dávné doby i festivity spojené s panovníkem či státem, převážně s jeho panovnickou korunovací. Korunovace nabízela velkolepou podívanou pro veškeré obyvatelstvo, které se mohlo dotknout korunovačních radovánek, mezi kterými nemohlo chybět slavnostní osvětlení, korunovaci dále provázely čestné salvy a další oslavná střelba. O kvalitní podívanou se postarala operní představení a koncerty všeho druhu, které si mohla vychutnat i širší veřejnost. Tato hudba nebyla určena jen k tanci úzké dvorské společnosti. Místo slavnosti bylo zdobeno prapory, draperie a stuhy převážně státních barev. S osobou panovníka nebyla spojena jen korunovace. I jeho každá návštěva, v jakékoliv části monarchie nebo jen průjezd touto oblastí, se stala důvodem k oslavě, která byla předem dobře promyšlená a pokud možno bezchybně organizovaná.⁴⁹

V druhé polovině 19. století se vzdáleně veřejnost už také podílela na oslavách, jež provázely události v panovnické rodině. Obce i veřejné korporace posílaly zdvořilé dopisy a telegramy dvoru u příležitosti zasnub či svatby následníka trůnu. Blahopřáním bylo oslaveno i narození dítěte v užší vladařově rodině. Kromě písemných pozdravů se také sloužila oslavná Te Deum na počest slavnostních událostí v panovnické rodině. Stejně tak v případě úmrtí byly posílány hromadné kondolence, tento zvyk se rozšířil právě v 19. století. Úmrtí znamenalo také povinnou účast státních zaměstnanců a veřejných činitelů na smuteční bohoslužbě.

Hold se panovníkovi také vzdával při slavnosti sázení stromů, mnohé z nich lze ještě dnes vidět růst.⁵⁰

Specifickou festivitou veřejného prostoru v 19. století jsou výstavy všeho druhu. Vynikaly svou okázalostí, předmětem expozice mohly být totiž i nákladné stavby, které našly své využití i po skončení výstavy.

V první polovině 19. století se vyskytují ještě oslavy spojené s činností cechů. Slavil se například den patrona cechu a další charakteristické svátky typu přenášení matky pokladnice, střílení na ptáka aj. Všemi tyto zvyky a svátky otrásl zrušení cechů na konci 50. let, ale díky

⁴⁸ Tamtéž, s. 284

⁴⁹ Tamtéž, s. 292

⁵⁰ Tamtéž, s. 293

své publicitě se řemeslné svátky udržely např. v Praze. Často docházelo k propojení těchto svátků s některou zdejší poutí.

Cechy pomalu nahradila nově vznikající živnostenská společenstva. Ta se nejprve slavností zdržela a později dala šanci těm komornějšího rázu, z nichž lze jmenovat třeba plesy nebo slavnostní schůze.⁵¹

Slavnosti se nevyhýbaly ani vesnickému prostředí a mívaly zemědělský základ. Nejvýznamnějším svátkem byly dožínky. Jejich smysl byl v poděkování za úrodu. Slavnost zároveň oslavovala majitele půdy a lidi, kteří na ní pracovali. Typ slavností určovaly také pěstované plodiny, slavilo se proto například vinobraní či chmelařské dočesné. V 19. století všechny tyto slavnosti spadaly jen do vesnického prostředí. V městském prostředí se v téhle době slavnosti dotýkaly novodobé správy.⁵² Výměně obecních zastupitelstev se nepřikládala nijak zvláštní pozornost, ale pokud někdo seděl na postu starosty dvacet let, neobešlo se to bez veřejných oslav. Tento starosta si zasloužil být oceněn za své služby společnosti.

Jako oslavovala světská veřejnost své starosty, tak stejně oslavovala duchovní obec své kněze u příležitosti jejich svěcení. Dolní hranice oslav byla stanovena na 40. výročí svěcení. Tyto oslavy neměly jen duchovní rovinu, mohly být obohaceny také o světské radovánky v podobě slavnostního oběda, oslavného průvodu a nejednou se rozdávaly i čestné dary.

Do světských oslav veřejného charakteru 19. století lze dále zařadit i festivity týkající se vítězných bitev nebo vyhraných válek.⁵³ V druhé polovině 19. století zase došlo k rozvoji oslav politické povahy, mívaly masový charakter a veřejnost skrz ně vyjadřovala své politické názory. Pochopitelně zůstaly v hledáčku státní moci. Jako příklad lze jmenovat dělnický svátek 1. květen, který k nám přišel ze zámoří a kupodivu rychle zdomácněl do té míry, že s ním musela státní moc každoročně počítat.⁵⁴ Do některých světských oslav veřejného prostoru se promítala národní identifikace. Šlo hlavně o stavby nových, veřejnosti prospěšných budov, jejichž spektrum bylo široké. V první řadě se velebralo již pokládání základního kamene a v poslední řadě otevření nové budovy. Mezi významnější z nich patřily dozajista radnice nebo různé spolkové budovy. Spolky všeho druhu od 60. let 19. století totiž zaznamenaly svůj rozkvět. Nemuselo však jít vždy jen o oslavu nové budovy, své pozornosti neunikla ani stavba nové silnice či železnice a velká pozornost byla věnována výstavbě pomníků všeho druhu.⁵⁵

⁵¹ Tamtéž, s. 294

⁵² Tamtéž, s. 295

⁵³ Tamtéž, s. 296

⁵⁴ Tamtéž, s. 297

⁵⁵ Tamtéž, s. 298

Ve většině případů si světské slavnosti veřejného prostoru žádaly účast co největšího počtu lidí, ale například školní slavnosti, při nichž se oceňovali nejlepší studenti, počet účastníků záměrně omezovaly. Stejně na tom byly i studentské majáles nebo merendy, které mnohdy mívaly nacionalistický či politický charakter.

V poslední řadě lze do skupiny světských veřejných oslav zahrnout nově vzniklé podívané typu sportovních utkání a jiných soutěží.

V průběhu 19. století docházelo stále k častějšímu přesunu dříve spíše soukromých oslav do veřejné sféry, stalo se tak v případě plesů nebo některých koncertů.⁵⁶ Proto světské festivity soukromého prostoru tvořily již jen úzkou skupinu oslav, dotýkajících se bezprostředně každého jednotlivého člověka. Svůj soukromý charakter si do jisté míry udržela oslava narozenin. Pokud se však člověk dožil úctyhodného věku, anebo slavil významné kulatiny, dost často se kruh rodinný a nejbližších přátel rozrostl o širší veřejnost.

V 19. století se také již slavily jmeniny velmi světským způsobem a od původní oslavy svatého patrona se zcela upustilo. Usadil se také zvyk posílat pozdravné pohlednice, ať už u příležitosti narozenin nebo jmenin.⁵⁷

2.2 Církevní festivity a oslavy voršilského kláštera

Církevní slavnosti se mohou stejně jako světské dělit na festivity veřejného a soukromého prostoru. Významnou festivitou veřejného prostoru byla jednoznačně pouť, během 19. století sice došlo k posunu jejího významu, zůstala však stále výjimečnou festivitou. Přežila i osvícenský státoprávní systém, který jí zatracoval pro její časovou nákladnost a odvádění tím poddaných od jejich zaměstnaneckých povinností. Už Marie Terezie vydala roku 1772 reskript, který zakazoval pořádání poutí za hranice monarchie, ale stejně nebyl dodržován. Postupně se v patentech ještě přitvrdilo a zakázány byly už i časově náročnější poutě po monarchii. Jedinou výjimku tvořila pouť do Maria Zell. V roce 1840 došlo k uvolnění situace a poutě byly opět povoleny. Do té doby stačily vzniknout v monarchii, včetně českých zemí, poutní místa regionálního významu, jejichž dosažení bylo časově nenáročné a některá z nich nabízela i repliku zellské Madony.⁵⁸

Označení pouť mělo i další významy, používalo se i jako pojmenování pro festivity, která oslavovala patrocínium místního kostela a slavila se tudíž u každého farního nebo filiálního kostela. Nepostrádaly jen rovinnou zbožného putování, ale stále víc u nich převládaly světské

⁵⁶ Tamtéž, s. 299

⁵⁷ Tamtéž, s. 300

⁵⁸ Tamtéž, s. 284

radovánky, z některých se dokonce postupně staly oborové slavnosti některých řemesel. Také na rozdíl od klasické pouti, ve smyslu putování ke svatému místu, zachovávaly tyto oslavy obvyklou dobu svého slavení. Klasické pouti se vešly do širšího časového rozmezí, tradičně se podnikaly od dubna do října, výjimečně i do listopadu.⁵⁹ Jelikož byl na vesnicích či městech kostel jediný, pořádala se tato oslava jednou do roka, v Praze probíhaly poutě takřka celoročně, protože každá čtvrť měla svého patrona.

V 19. století jisté změny zaznamenal i tak pevný svátek jako jsou Vánoce, hlavní podíl na to měly vlivy ze zahraničí.⁶⁰ Z Německa k nám například přišla tradice spojená s vánočním stromečkem. Vánoční stromeček se stal ztělesněním většiny důležitých aspektů oslav, skrz světla, barvy a cukrovinky, kterými býval zdoben. V domácnosti stromeček kromě jiného tvořil vedle jesliček druhou hmatatelnou dominantu svátku a ve veřejných prostorech sloužil jako místo setkávání a sdružování lidí. K vánočnímu stromečku náležely i vánoční dárky pro členy rodiny, blízké přátelé a v širším okruhu pro charitativní účely. Dárky dostávali od svých zaměstnavatelů za odměnu i zaměstnanci nebo jejich děti. Kromě vánočního stromku zdobily domácnosti i betlémy. V 19. století se hodně rozvinula jejich výroba z nejrůznějších materiálů.⁶¹

Vánocům předcházelo rozjímavé období adventu, během něhož se brzy ráno za tmy sloužily rorate, tyto mše vzdávaly poctu Panně Marii a měly připomenout tmu hříchů. Svítalo se během nich akorát rorátními svícemi a zpívaly se rorátní písně.⁶² Během adventu se slavil například svátek svatého Mikuláše. Ten byl oblíbený mezi dětmi, protože právě je svatý Mikuláš obdarovával. K 19. století již patří i postavy anděla a čerta.⁶³

Přestože se Vánoce těšily značné oblibě, nejdůležitějším církevním svátkem zůstávaly Velikonoce. Svátky zachovávající velmi starobylé zvyklosti, jejichž forma se během 19. století začala lišit ve venkovském a městském prostředí. Při oslavě Velikonoc se kladl důraz na světlo v jeho faktické i rituální podobě, na rozdíl od toho byl výrazným způsobem potlačen zvuk, důvodem bylo zlepšení vnitřního soustředění křesťanského společenství.

Dalším církevním svátkem veřejného prostoru byla slavnost posvěcení kostela, tedy posvícení. Dříve se posvícení slavilo ve výroční den posvěcení konkrétního kostela, ale rozhodnutím císaře Josefa II. se z ekonomických důvodů určil jeden plošný podzimní termín. Posvícení se stále více stávalo spíše světskou záležitostí venkovského prostředí.

⁵⁹ Tamtéž, s. 286

⁶⁰ Tamtéž, s. 287

⁶¹ Tamtéž, s. 288

⁶² LENDEROVÁ, Milena, et al. *Dějiny každodennosti "v dlouhém" 19. století: 2. díl, Život všední i sváteční*, Pardubice, 2005, s.92

⁶³ LENDEROVÁ, Milena, et al. *Z dějin české každodennosti*, Praha, 2010, s. 287

Po Velikonocích se na venkově slavily další svátky jako například filipojakubská noc, která bývala někde spojena i s pálením čarodějnic, dále pak svatojánská noc či slavnost králů a královniček nebo otvírání studánek.⁶⁴ Dalšími svátky veřejného sektoru byly také Letnice neboli svatodušní svátky a svátek Božího těla, ale jejich slavnostní projevy pomalu slábly.

Církevní slavnosti se se světskými prolínaly v jistých rovinách. Při slavnostech otvírání nových budov a podobně nechybělo svěcení těchto objektů. Docházelo také ke svěcení silnic, mostů, ale i zvonů, spolkových praporů nebo dokonce i zbraní jdoucích do válečného konfliktu. Římskokatolická církev nesvětila tudíž jen své kostely, kaple a další církevní stavby. Další církevní složkou, která zasahovala do světských slavností, byly mše u příležitosti různých výročí, významných návštěv, ale i státního smutku. Mohlo se však i stát, že se některá z těchto světských slavností obešla bez církevní roviny, její účast tudíž nebyla nutností.

Církev se dotýkala i svátků soukromého sektoru, jak už byla zmíněno výše, šlo především o křest, přijímání, biřmování či konfirmaci nebo i pohřeb. Církevní charakter mělo i uzavření sňatku, přestože v 19. století stále více vstupovalo do sféry právní.⁶⁵

Do církevních festivit soukromého prostoru lze zařadit i pohřby, i když vždy dostávaly veřejný rozměr. Zvláště pohřby veřejně činných osob se nejednou proměnily v politickou manifestaci, přesto si však uchovaly základní prvek úcty k mrtvému.⁶⁶

Klášterní prostředí voršilek bylo na oslavy všeho druhu také bohaté, možná se zde oslavovalo ještě víc než kde jinde. Voršilky hned po svém příchodu do Čech ctily a oslavovaly všechny pro ně důležité svátky a slavnosti s takovou okázalostí, jakou si vyžadovala barokní doba. Voršilské slavnosti se vždy dělily na vnitřní slavnosti konventu a slavnosti spojené se školami.

Většinou se i nové usazení voršilek neslo v duchu slavnosti. Nejinak tomu bylo i v Kutné Hoře, kde ve velkém stylu byly přivítány jak špičkou města, tak tamní církevní elitou, nechyběl ani sedlecký opat. Také se dočkaly pozvání na slavnostní oběd od manželky kutnohorského primátora.⁶⁷

Voršilky stejně jako další řády přes rok slavily řadu svátků spojených s řádovými svěťci a světicemi. Nejdůležitějším z nich zůstával svátek zakladatelky svaté Angely, který se ustálil v 19. století a připadl na 31. květen. Mezi další svátky zakotvené v 19. století patří oslava Nejsvětějšího Srdce Páně, jehož znovu objevenou úctu si voršilky natolik zamilovaly, že

⁶⁴ Tamtéž, s. 289

⁶⁵ Tamtéž, s. 290

⁶⁶ Tamtéž, s. 291

⁶⁷ MACKOVÁ, Marie. *Voršilky v Čechách do roku 1918*, Pardubice 2007, s. 91

skoro každá nová kaple, vzniklá v jejich areálu, byla tohoto zasvěcení. Kapli v Kutné Hoře potkal stejný osud.

Oslavy voršilek mívaly rodinnou atmosféru. Pokud bylo pěkné počasí, konaly se spíše na zahradě, ze které byl během oslavy slyšet i jejich zpěv. Během oslav se hrála také různá divadelní představení. K občerstvení sester byla připravena slavnostní svačina a drobné pamlsky.⁶⁸

Voršilky měly také smysl pro zhmotnění jejich vzpomínek a vytvářely památníky v podobě vysazování stromů. Tento zvyk se uchytil hlavně v souvislosti s návštěvami významných osob v jejich klášteře. Ještě z roku 1912 máme písemnou zmínku o dvou lípách, jenž byly zasazeny u příležitosti návštěvy Marie Terezie a o více než třicet let později Josefa II. Areál kutnohorského klášteře se dočkal také slavnostního zasazení dvou kaštanů na počest svatby Františka Josefa I. s Alžbětou Bavorskou.

Dalším předmětem slavení byly festivity vnitřního charakteru. První z nich souvisela se vstupem dívky do noviciátu. Ten doprovázel slavnostní ceremoniál, který mohl vést i duchovní z jiného klášteře. Obřadu se mohly zúčastnit jak členové rodiny, tak i jiní hosté, třeba z okruhu blízkých přátel. Obřad se mohl odvíjet v komorním duchu, ale stejně tak se občas změnil ve významnou společenskou událost, zvláště když šlo o dívku ze zámožné rodiny.⁶⁹ Tato oslava bývala poslední, které se účastnila i dívčina rodina. Po letech v řádu došlo k přetřhání rodinných vazeb a klášterní prostředí se stalo domovem se vším všudy.⁷⁰ Protipól k oslavám noviciátu tvořily oslavy u příležitosti výročí složení řeholních slibů. Tkz. zlatá profese neboli padesáté výročí patřilo mezi nejvýznamnější z nich. Zlatou profesi oslavila v Kutné Hoře roku 1913 M. Angela, která byla u této příležitosti obdarována jubilejním přípisem od papeže Pia X. a od klášteře dostala ozdobná oznámení o výročí. Součástí obou zmiňovaných oslav byly bohoslužby doplněné krásným zpěvem, které mívaly spíše soukromý charakter. Veřejnost se následně mohla zúčastnit slavného Te Deum.⁷¹

Slavnosti však mohly mít i charakter procesí, jak tomu bylo při řádových oslavách roku 1826. Máme k dispozici velmi konkrétní program těchto slavností, který je dnes uložený taktéž ve fondu Voršilky Kutná Hora. Tyto slavnosti probíhaly v Praze a účastnili se jich obyvatelé farních obvodů Hradčan a Malé Strany, Starého Města a Nového města. Každý

⁶⁸ Tamtéž, s. 92

⁶⁹ Tamtéž, s. 93

⁷⁰ Tamtéž, s. 94

⁷¹ Tamtéž, s. 93

z těchto obvodů měl podle předepsaného programu procesí přesně stanoveno, odkud, kdy a kam cesta jeho procesí povede.⁷²

Významným centrem území Hradčan a Malé strany se stala pochopitelně katedrála sv. Víta. Z ní dle programu vycházelo procesí v pět hodin ráno hlavními dveřmi kolem kaple sv. Zikmunda a dále pokračovalo Ostruhovou neboli dnešní Nerudovou ulicí kolem Kajetánského kostela a kostela sv. Tomáše, dále Josefskou ulicí, pak doprava skrz horní část Mostecké ulice ke kostelu svatého Mikuláše, kde se procesí na Mikulášském, dnešním Malostranském, náměstí rozpustilo a každá farnost se odebrala k domovu. Pro každý farní obvod navíc platila dle programu konkrétní regule. Obyvatelé Strahovské fary společně se starší školní mládeží se podle ní dostavili v půl páté ráno do Strahovského farního kostela a tam se zúčastnili svaté mše. Po jejím skončení se tato farnost vydala přes Pohořelec, Loretánské a Hradčanské náměstí, dále přes zámecké nádvoří a vstoupila bočními dveřmi, blízko kaple sv. Jana, do katedrály sv. Víta.

Obyvatelé zámeckého farního obvodu se podle programu shromáždili spolu se starší školní mládeží a knězem v pět ráno v kostele Všech svatých a zúčastnili se tam svaté mše. Po této mši se měli také odebrat směrem ke sv. Vítu. Během cesty se měli připojit k procesí strahovské fary.

Dále tu bylo farní společenství od svatého Mikuláše se starší školní mládeží. Ti měli na půl šestou stanovenou svátost oběti ve farním kostele svatého Mikuláše. I oni se po mši vydali na cestu procesí, konkrétně Mosteckou ulicí, Novou ulicí, dále po zámeckých schodech až do zámeckého kostela, kde se připojili k zámeckému farnímu obvodu.

Do území Hradčan a Malé Strany také spadá farní obvod sv. Tomáše. Jeho obyvatelé spolu s vlastní starší školní mládeží a se starší částí vyhlášené dívčí školy anglických slečen se měli zúčastnit svaté mše v šest hodin ve farním kostele sv. Tomáše. Po mši jejich cesta byla stanovena Senovážnou, dnešní Letenskou, ulicí a dále po starých zámeckých schodech došli až ke sv. Vítu a připojili se k farnímu společenství svatého Mikuláše.

Poslední farní obvod této městské části, tedy farní společenství sv. Marie Vítězné, se měl podle předepsaného programu dostavit v půl sedmé se starší školní mládeží do jejich farního kostela, odkud po svaté mši vedly jejich kroky Prokopskou ulicí, Maltézským náměstím, Lázeňskou ulicí a spodní Mosteckou ulicí, Novou ulicí a po starých zámeckých schodech do katedrály sv. Víta, do které dorazil tento farní obvod společně s procesím farního obvodu sv. Tomáše, ke kterému se jeho účastníci připojili cestou. Stejnou cestu absolvovala i

⁷² SOA P, VKH, kart. č. 55, oslavy 1826.

malostranská škola a gymnázium, poté co se všichni zúčastnili v sedm hodin svaté mše v karmelitánském kostele. K nim se také připojili studenti univerzity. Ti měli účast na svaté mši, která přecházela procesí, rozdělenou dle oborů. Studenti filozofie si vyslechli mši v kostele sv. Jiří a studenti medicíny a práva navštívili kostel Všech svatých.

Z řad duchovenstva se oslav a procesí podle programu účastnili kapucínští, augustiniáni, premonstráti, maltézští a další. Dále také klér metropolitního kostela, jehož součástí byli například oltářníci či vikaristé. V čele procesí měl být tradičně nesen honosný baldachýn se svátostí oltářní. Procesí bylo doprovázeno chórovým zpěvem. Kromě městských farářů Hradčan a Malé Strany a ministrantů, řád procesí počítal i s účastí arcibiskupského služebnictva, pokud by se vedení procesí ujal sám arcibiskup, v tom případě by byl nesen i arcibiskupský kříž. Dále měla být přítomna i vyšehradská a samozřejmě katedrální kapitula. Světskou složku procesí pak měla tvořit vysoká šlechta, panští preláti nebo také městské dámy či dámy žijící v klášteře. V programu procesí byla též uvedena přítomnost několika vojenských posádek.

Další pražskou částí, jenž se zúčastnila oslav spojených s procesím, bylo Staré Město. Zde procesí vycházelo z Týnského kostela jeho hlavními dveřmi, pokračovalo kolem sochy na Staroměstském náměstí, dále vstoupilo do Železné ulice, potom šlo Havelskou ulici, u kostela sv. Havla se dalo do Rytířské ulice, dále přes Úhelný trh, prošlo Martinskou ulici, dostalo se až do Dominikánské, dnešní Husovy, ulice, prošlo kolem farního kostela sv. Jiljí až do Jezuitské, dnešní Karlovy, ulice, cesta poté končila u kostela svatého Salvatora, kde se na Křížovnickém náměstí procesí rozpustilo a každé farní společenství se odebralo domů buď Křížovnickou ulicí a Platněřskou ulicí nebo přes Staroměstské, dnes Smetanovo, nábřeží. Konkrétní program procesního průvodu pak vypadal následovně: procesí mělo zahájit farní společenství z Týnu společně s farní školní mládeží. Ti se dle programu shromáždili v Týnském kostele v pět hodin a po svátosti obětování se vydali na cestu podle předepsaného programu. K nim se dále připojili obyvatelé dominikánské fary se starší školní mládeží, poté co absolvovali v pět hodin mši ve farním kostele sv. Jiljí, ze kterého odešli bočními dveřmi přes Jílské náměstí, dále přes Úhelný trh, přes Rytířskou ulici do Celetné ulice, odtud se dostali přes týnské farní budovy až do Týnského kostela.

Další účastníci průvodu pochází z farní obvodu sv. Havla. I oni se měli shromáždit společně se starší školní mládeží ve farním kostele sv. Havla a v půl šesté si zde vyslechnout svatou mši. Po jejím skončení mířily jejich kroky z kostela bočními dveřmi přes kostelní budovy sv. Havla do Rytířské ulice, kde se připojili k procesí dominikánské fary.

Další složku procesí tvořil farní obvod sv. Františka, který se podle programu shromáždil se starší školní mládeží v Křížovnickém kostele, po svátosti obětování v šest hodin ve jmenovaném kostele, se odebral Křížovnickou ulicí, dále Platněřskou ulicí, přes Mikulášské náměstí, dnešní náměstí F. Kafky, a Staroměstské náměstí, odkud pokračoval Dlouhou ulicí, dále Masnou ulicí a Malou Štupartskou ulicí přes týnské farní budovy do Týnského kostela, kde se připojil k procesí farního obvodu sv. Havla.

Do Týnského kostela Malou Štupartskou ulicí dorazili také obyvatelé farního obvodu od svatého Jakuba. Předtím se však ještě se starší mládeží zúčastnili v půl sedmé svaté mše v jejich farním kostele.

Poněkud delší cesta čekala obyvatele farního společenství svatého Haštala. Ti se společně se starší školní mládeží po svaté mši, kterou měli v sedm hodin v Haštalském kostele, vydali Haštalskou ulicí, dále Jateční ulicí a přes Masný trh, pokračovali Masnou ulicí a Malou Štupartskou do Týnského kostela a cestou se připojili k procesím farního obvodu sv. Jakuba.

Do území Starého Města spadal ještě farní obvod sv. Ducha. I pro něj byl nejprve připraven program ve farním kostele v podobě svátosti obětování v sedm hodin a následně se jeho obyvatelé i se starší školní mládeží vydali na cestu Dušní ulicí, Dlouhou ulicí, Masnou ulicí a Malou Štupartskou ulicí do Týnského kostela, cestou se však ještě připojili k procesí farního obvodu sv. Haštala.

Procesí se také zúčastnila Týnská škola a Staroměstské gymnázium. Jejich studenti i zaměstnanci se sešli v půl osmé v kostele svatého Klimenta a po svaté mši se odebrali na poměrně dlouhou cestu k Týnskému kostelu přes Mariánské náměstí, Platněřskou ulicí, dále přes Mikulášské náměstí a Staroměstské náměstí, odtud pokračovali Dlouhou ulicí, Masnou ulicí a Malou Štupartskou až do cíle. Cestou se navíc přidali k procesí farního obvodu sv. Ducha.

Kromě duchovenstva řádu milosrdných, františkánů, dominikánů, křížovníků a dalších, jenž se měli shromáždít v Týnském kostele, se dále procesí nemělo obejít bez staroměstského faráře. Stejně jako tomu bylo v procesí městské části Hradčany a Malá Strana, i zde se našlo místo pro světskou složku v podobě pražských občanů.

Poslední částí města, která se zúčastnila slavnostního procesí bylo Nové Město. Hlavním centrem tohoto obvodu se stal kostel sv. Jindřicha. Procesí podle předepsaného programu vyšlo jeho levými bočními dveřmi, pokračovalo přes Senovážné náměstí, dále Senovážnou ulicí přes Příkop, tj. dnešní ulice Na Příkopě, odtud se ubíralo přes takzvanou Branku u kostela sv. Marie Sněžné, prošlo novými alejemi a Širokou, dnešní Jungmannovou, ulicí až k farnímu kostelu Nejsvětější Trojice, kde by se procesí rozpustilo.

Řád procesí dále dokládá konkrétní cesty jednotlivých farních obvodů takto: obyvatelé farního obvodu sv. Jindřicha se i se starší školní mládeží setkali v pět hodin v jejich farním kostele a tam se zúčastnili svátosti obětování při mši a následně zahájili cestu procesí. K nim se u kostela sv. Jindřicha připojilo společenství fary sv. Marie Sněžné, které se tam dostalo od jeho farního kostela Širokou ulicí, dále Pasířskou ulicí neboli dnešní Palackého ulicí, Vodičkovou ulicí, odkud pokračovalo přes Václavské náměstí, tehdejší Koňský trh a konečně Jindřišskou ulicí se dostalo ke kostelu sv. Jindřicha. Samozřejmě i oni měli před cestou absolvovat společně se starší školní mládeží v pět hodin svatou mši.

Řád procesí se také věnuje farnímu obvodu Nejsvětější Trojice. Jeho obyvatelé se měli shromáždit se starší školní mládeží v půl šesté v jejich farním kostele, kde proběhla svátost obětování, po jejímž konci se vydali od horní Spálené ulice u novoměstských masných krámů na Dobyččí trh neboli dnešní Karlovo náměstí, pokračovali Vodičkovou ulicí, dále přes Koňský trh a Jindřišskou ulicí se dostali do kostela sv. Jindřicha. Cestou se ještě připojili k procesí farního společenství Marie Sněžné.

Další farní obvod, tentokrát sv. Vojtěcha měl společně se starší školní mládeží naplánovanou svatou mši na šestou hodinu v jejich farním kostele. Po jejím skončení se stejně jako ostatní farní obvody Nového Města vydali na cestu procesí směrem ke kostelu sv. Jindřicha. Jejich cesta vedla po trase Jirchářskou ulicí, dnes nese jméno Vojtěšská, dále Žitnou ulicí, dnešní Myslíkova, pokračovala blízko Masných krámu přes Dobyččí trh, Vodičkovou ulici na Koňský trh a jako v předešlých případech Jindřišskou ulicí až k místu určenému. Cestou se ještě připojili k procesí fary Nejsvětější Trojice. To vyšlo ze svého filiálního kostela po svaté mši, která se konala v šest hodin, přes Dobyččí trh a dále mělo předepsanou stejnou cestu jako obyvatelé obvodu sv. Vojtěcha. Na cestě se přidali k obyvatelům vyšehradského farního obvodu a k procesí farního společenství Nejsvětější Trojice a šli stejnou cestou. Před začátkem cesty se však i oni zúčastnili spolu se starší školní mládeží v šest hodin svaté mše v jejich farním kostele.

Do Malé Strany spadalo také společenství fary sv. Apolináře. To mělo společně se starší školní mládeží na půl sedmé stanovenou svátost obětování v jejich farním kostele a poté se taktéž vydalo přes Dobyččí trh, skrz Vodičkovu ulici a Jindřišskou ulici do kostela svatého Jindřicha. Cestou se připojilo k procesí vyšehradského farního společenství.

Ze Štěpánské ulice pak vycházeli po svaté mši, jenž se měla konat v sedm hodin v jejich farním kostele, obyvatelé farního obvodu sv. Štěpána. Dále se Žitnou ulicí dostat na tradiční cestu počínající Dobyččím trhem a konče kostelem sv. Jindřicha. Jejich společenství se cestou spojilo s apolinářským.

Poslední farní společenství sv. Petra čekala, vzhledem k lokaci jejich kostela, cesta odlišná. Jeho obyvatelé se na ní vydali hned po svátosti obětování, která pro ně byla připravena na půl osmou v jejich farním kostele. Jejich kroky mířily Zlatnickou ulicí, dále Blátěnou neboli dnešní Havlíčkovou, spodní Dlážděnou ulicí přes Senovážné náměstí do Jeruzalémské ulice, a odtud pokračovaly Růžovou ulicí a Jindřišskou ulicí do kostela sv. Jindřicha.

Procesí se také zúčastnila Hlavní škola a Piaristické gymnázium. Jejich členové si nejprve vyslechli v osm hodin svatou mši v příslušném kostele, po jejímž konci je čekala kratší cesta Panskou ulicí a Jindřišskou ulicí do kostela sv. Jindřicha.

V procesí nemohl chybět novoměstský farář a z řad duchovenstva se dále měli procesí zúčastnit františkáni a benediktini. Procesí také doplňovaly hloučky občanů a tvořily tím jeho světskou část.⁷³

2.3 Oslavy třístého výročí založení voršilského řádu

V 19. století slavily voršilky 300 let od založení řádu. Oslavy v Čechách předcházela žádost nejspíš pražských voršilek o vydání ověřeného tisku papežského breve Pia VII. z roku 1807, kterým byla kanonizována zakladatelka řádu Angela Merici. Velkou zásluhu na tom, že se tisk pomocí vídeňské nunciatury do Čech dostal, měla představená římského voršilského kláštera M. Camilla. Oslavy byly nakonec posunuty na listopad 1837, protože tisk přišel zrovna v době pražské korunovace Ferdinanda I. a to celou zásilku pozdrželo. Stanovené datum nebylo však nijak závazné a každý voršilský klášter v Čechách, ale i v monarchii se mohl sám rozhodnout, zda se oslav taktéž zúčastní. Mohl za to i fakt, že v Římě mělo být teprve stanoveno oficiální datum slavení svátku sv. Angely.⁷⁴ V Breve sice bylo stanoveno datum oslav na 18. března, byl však vydán dokonalý odpustek biskupů a arcibiskupů a proto si mohly voršilky zvolit jiný jim milejší den a tím se stal 25. listopad. V Římě se však oslavovalo třísté výročí založení řádu v předepsaný 18. březen. Podle kardinála právě od tohoto dne začaly voršilky žít v kompletním společenství a zvolily si do čela sv. Angelu Merici. Tuto skutečnost dokládá životopis sv. Angely, vypracovaný u příležitosti jejího svatořečení, exjezuitou P. Salvatorim. Přestože byla poskytnuta v tomto roce výjimka, do budoucna se počítalo se stanovením pevného data oslav založení řádu pro všechny voršilské kláštery.

Oslavy v roce 1837 nevzpomínaly jen založení řádu, ale zároveň se staly i oslavou kanonizace zakladatelky sv. Angely Merici a navíc byla i velebena památka sv. Voršily, od

⁷³ SOA P, VKH, kart. č. 55, oslavy 1826.

⁷⁴ MACKOVÁ, Marie. *Voršilky v Čechách do roku 1918*, Pardubice 2007,

jejíhož umučení uběhlo právě 1600 let. Samotné oslavy spadaly na 19. až 26. listopad 1837 a probíhaly v Praze. Tyto oslavy měly odlišný spád než ty z roku 1826. Nebyly už ve formě procesí a bylo stanoveno jedno hlavní centrum oslav a tím se stal pražský voršilský klášterní kostel, který byl při této příležitosti náležitě ozdoben. Byl sepsán bohatý duchovní program, který přesně stanovil rozvrh bohoslužeb na osm dní oslav v tomto kostele. Podle tohoto programu měla v neděli 19. listopadu začít v sedm hodin zbožnost s pozastavením ctihodných svátostí, po které mělo následovat několik tichých mší svatých. Na desátou hodinu dopolední připadlo německé přípravné kázání a v jedenáct začínala slavnostní mše. Odpolední program se nesl od dvou hodin v duchu Nejsvětější svátosti a byla udělována první požehnání. Ve tři hodiny přišlo na řadu české přípravné kázání, po něm následovaly ve čtyři hodiny sváteční nešpory s ozdobnou litaní a potom se udělovalo druhé požehnání.

Na všední dny tohoto svátečního týdne, totiž 20., 21., 22., 23. a 24. listopadu byl stanoven stejný program, který začínal v sedm hodin ráno Nejsvětější svátostí, dále se už v deset hodin dopoledne sloužila slavnostní mše. Odpoledne se ve dvě a ve čtyři hodiny konaly litanie a udělovala se požehnání.

V sobotu 25. listopadu se dle programu měly konat ve tři hodiny odpoledne slavnostní nešpory, jako díky za udělení dokonalých odpustků a ukázání přízně svatých apoštolských stolců.

Druhá neděle slavnostního týdne, konkrétně 26. listopad, měla podobný průběh jako ta předcházející. Ctihodná svátost se konala již v šest hodin ráno, následně se četly tiché svaté mše. Sváteční kázání v němčině připadlo opět na desátou hodinu dopolední. Stejně tak se v jedenáct hodin sloužila slavnostní mše. Ve dvě hodiny odpoledne se udělovalo první požehnání, následovalo ve tři hodiny české sváteční kázání. Ve čtyři hodiny odpoledne se konaly ještě sváteční nešpory a celý komplex oslav uzavírala slavnostní *Te Deum Laudamus*.⁷⁵

Na oslavy byli srdečně zváni všichni zbožní a účastnili se jich kromě členů řádu pravděpodobně všichni, kdo kláštery voršilek podporovali. Účast kutnohorských voršilek na těchto slavnostech nemáme přesně doloženou, ale vzhledem k tomu, že jsou archiválie spojené s oslavami dnes uložené v archivním fondu kutnohorského kláštera, lze jí předpokládat.⁷⁶

Je možné si také udělat představu finanční náročnosti takových oslav. Dopomohou k tomu informace Marie Magdaleny, představené voršilek z Brescie v Lombardii, z jednoho níže

⁷⁵ SOA P, VKH, kart. č. 55, oslavy 1837.

⁷⁶ MACKOVÁ, Marie. *Voršilky v Čechách do roku 1918*, Pardubice 2007, s. 91

editovaného dopisu. Dvoudenní oslavy spojené s výročím založení řádu podle jejich předběžných výpočtů mohly vyjít na 250 tolarů, pokud by byla uskutečněna jistá úsporná opatření, jak uvedla v dopise matce představené do Prahy. Tuhle přibližnou hodnotu jí poskytlo srovnání s oslavami svatořečení Angely v roce 1808 v Brescii. Tehdy se náklady vyšplhaly na přibližně 600 tolarů, slavnost totiž trvala tehdy tři dny. Ujistila jí také, že by jistě ostatní kláštery na slavnost rády přispěly a snížením nákladů na 250 tolarů by nijak výrazně neutrpěla kvalita oslav. I tak se mohly konat chvalo zpěvy, pontifikální mše s hudbou i zajistit potřebné dekorace. Dále jí v dopise doporučuje vystavit na hlavní oltář tělo sv. Angely. Zda byly skutečně ostatky Angely vystaveny třeba při oslavách třístého výročí, není nikde doloženo.⁷⁷

⁷⁷ SOA P, VKH, kart. č. 55, oslavy 1837.

3. Edice

3.1 Editovaný dokument

Hochwürdige Frau!

Ihre Güte und das fromme Vorhaben wird meine Freiheit entschuldigen, wenn ich hier so ganz unbekannter Weise mit meinem Schreiben erscheine.

Seit, mehr als zwei Jahren, nähmte ich sammt meiner lieben geistl. Gemeinde den frommen Wunsch, das 300. Jahrige *Jubiläum* der Stiftung unseres h: Ordens feierlich zu begehen, und unternahm hierwegen das Nöthige einzuleiten, wie Sie *Hochverehrte* aus dem beiliegenden Blatte selbst besser entnehmen werden - und habe bereits bis auf die hohe Bewilligung von Seite S:⁷⁸ Fürst Erzbischöftlichen Gnaden und *Einer hohen K. K*⁷⁹. Landestelle unser Vergnügen vorbereitet.

Ihr Ehrgr: geistl. Haus sammt dem Olmützer sind die eigentlichen wahren und leiblichen Töchter, welche ganz von dem prager Ars: Hause in ihrem Anfange entstanden, und da bitte und frage ich recht freundschaftlich, ob auch Sie *Hochwürdige* und *Ihre* geistl. Gemeinde diese merkwürdige Feier mit uns begehen und abhalten wollen? Und da mich dieser Feier wegen, schon mehrere Klöster unseres Ordens angegangen sind, will ich auf die kommende Woche mein Vorhaben Allen mitteilend. Ich war gesonnen mich nach dein Wiener Kloster in dieser Hinsicht zu richten; allein sie sind um den h: Ablass erst eingeschritten und können noch nichts bestimmen – und dann – würde es für die übrigen Klöster zu spät, da sie früher Alle erst durch ihre Hoch: H: Bischöfe nach Dom einschreiten müssen, dieser wegen wage ich die Bekanntmachung selbst zu stellen.

Die Ordnung der Feierlichkeit gedente ich, wenn es bei meinem Wunsche und Bestimmung verbleiben darf – so einzurichten, dass wir eine feierliche Vorvesper, zwei Predigten, ein pompöses Pontifikalamt, Schlussvesper sammt *Te Deum Laudamus* haben könnten. Die Kirche werden wir auf das Möglichste

⁷⁸ Seine

⁷⁹ k. k. – kaiserlich. königlich. = c. k. – císařsko královský

zieren, wozu ich seit einem Jahre die Verzierungen, Pontifikalsitz, Verhänge mit Hilfe einiger Wohltäter arbeiten und vorbereiten lasse. Gott dir Allgütige wolle uns hindurch seine göttl: Gnade und Seegen ertheilen!

Nebstbei *schließe* ich auch für Sie und *Ihre* geistl: Gemeinde ein römisches Vergünstigungs blatt, dessen Werth durch die deutsche Übersetzung allen bekannt gemacht wird. Während ich so frei bin *Ihren* frommen Herzen Alles diess zu übergeben, *schließe* mich in *Ihr* frommes Gebet, dass ich samt meiner geistl: Gemeinde nicht zu unterlassen verspreche, zeichen mich *Ihrer* Ehr. Gemeinde meine Achtung und Grüß meldend in aller Hochverehrung

Hochwürdigen Frau

Prag am 24ten Horn:⁸⁰ 1837

bereitwillige Dienerin
Maria Vinzenzia
unwürdige Ursulinerin

Mater Angelina lässt die Hand küssen, und die geistl: Gemeinde herzlich küssen und grüssen.

⁸⁰ Hornung = únor

Abschrift das aus dem Italiänischen treu und wörtlich übersetzten Briefes
den Hochwürdigen Frau *Camilla Sancta Anna* Oberin der
Urschilinerinnen zu Rom, der unter dem 28. Mai 1837
in Prag sammt den Lebensbeschreibung der heiligen *Angela*
angelang ist.

Rom 13. Mai 1837

F. M. T.

Ehrwürdigste Mutter!

Mit vielem Vergnügen habe ich vernommen, dass Sie in
Allem, was Sie wünschten befriedigt wurden, ich versichere
Sie, dass ich deshalb das lebhafteste Wohlgefallen empfinde.
Unendlich danke ich Ihnen, wie auch allen übrigen Frauen
Oberinnen und geistlichen Gemeinden für Ihre Gebete , um
deren fortdauern ich bitte, denn ich bedarf ihrer sehr.
Zugleich ersuche ich, dem gütigen Gott unsere vortreffliche
geistliche Mitschwester aus dem Hause *Bourbon* eine Tochter
Don Ferdinando d Herzogs von Parma, und *Donna Amalia* d
Erz. Herzogin von Östereich inbrünstig zu empfehlen. Sie ist
eine andächtige Verehrerin der heiligen Mutter *Angela*, und
halt mir sehr zur Erfüllung Ihrer eifrigen Wünsche, ebenso
der Beichtvater derselben, welcher ein ausgezeichneteter
Bischof und frommer Verehrer der Heiligen ist. Er verwendete
sich sehr, um das zu erhalten, was man wünschte, denn

hier in Rom ist ohne Einwirkung kräftighandelnder Personen nichts zu erlangen. Beide empfehle ich daher Ihrem und allen übrigen Frauen Oberinnen und geistlichen Gemeinden frommen Andenken, denn sie verdienen es in einem hohen Grade.

Am 9. April begingen wir das dreihundertjährige Gedächtnisfest sehr feierlich, wobei auch viele stille heilige Messen abgelesen wurden. Überaus groß war die Anzahl der Gläubigen, welche unsere Kirche, die auf die herrliche Art geziert war besuchten, um den vollkommenen Ablass zu gewinnen. Dies gewährte mir und der Gemeinde sehr vielen Trost.

Es freut mich zu vernehmen, dass Ihre Gemeinde sehr zahlreich ist. Wir sind 27 Chon. und 11 Lai. Schwestern, unter diesen sind viele Jugentalter, und alle sehr eifrig.

Ich danke Ihnen vielman für das gefälligst überschubte Geld, welches die Auslagen für die Abschrift den heiligsprechungs Bulla übersteigt, ich werde den Überschuss zu Almosen verwenden, da dermalen in Rom die größte Armut und Not herrscht.

Sehr angenehm war mir das Verzeichnis der 27 Klöster unsers heiligen Ordens Hier in Italien sind ihnen viel weniger, doch findet von Zeit zu Zeit eine neue Gründung statt. Wir wollen zu Gott und zu unserer heiligen Mutter *Angela* vereint beten, damit eine so nützliche Anstalt zur Ehre Gottes und zum Besten das Höchsten sich immer mehr verbreite, besonders bei den, gegenwärtigen

so schlimmen Zeiten, wo Gottes heiliges Gesetz so wenig befolgt wird. Wahrlich misslichsens traurige Zeiten! Gott sei uns gnädig!

Ich schicke Ihnen eine ausführliche Lebensbeschreibung der heiligen *Angela*, in der Übergangung, dass sie Ihnen lieb seie wird, sie ist in italiänischer Sprache, in einer andere besitze ich sie nicht.

Das päpstliche *Breve*⁸¹ des allgemeinen Ablasses für das dreihundertjährige Jubiläum werden Sie nächstens wie ich hörte, nebst der Erklärung hierüber enthalten.

Empfahlen Sie mich gütigst allen Frauen Oberinnen, und so wohl Ihrer, als deren geistlichen Gemeinden. Vermag ich Ihnen ferner zu dienen, so befehlen Sie mit allen Freiheit, und glauben Sie, dass ich mit den Gesinnungen wahrer Achtung und aufrichtigen Anhänglichkeit bei

Ehrwürdigste Mutter
Ihre
ergebenste dankschuldige Dienerin
Maria Camilla von der Hl. Anna
Oberin
in der Welt de Dominicis.

⁸¹ Breve = od lat. brevis tj. krátký; moderní typ stručné písemnosti, která vznikala od pozdního středověku zejména v papežské kanceláři. HLAVÁČEK, Ivan, et al. *Vademecum pomocných věd historických*. s. 197.

Abschrift

das wörtlich und treu übersetzten französischen Schreibens, das unter dem 19ten Juni von dem hochwürdigen Herrn Herrn *Secundianus Bruschi Canonicus* und *Auditor* der päpstlichen *Nunciatur* zu Wien in Österreich gesendet, in Prag angelangt ist.

Hochverehrte Mutter!

Ich habe die Ehre Ihnen an mich von 10ten Mai gütigst gerichteten letzten Brief zu beantworten, und meine Meinung hinsichtlich unseres Geschäftes zu erklären.

S^{ne} Eminenz der *Cardinal von Gregorio*, hat wie ich es voraussah nicht nöthig gefunden, das *Breve* zu erneuen, und zwar aus nachfolgenden Gründen: Es schien eine kleine Schwierigkeit zu verursachen, dass man statt dem Worte *Orden*, sich des Wortes *Kloster* bediente. Diese ist nun gehoben weil das Worte *Kloster* im vielfachen und allgemeinen Sinne, wie es in dem bewussten *Breve* gebraucht wird, vollkommen wohl den *Orden* ausdrückt. Folglich bedeuten die Worte: „*al institutione Monasterii*“ ausdrücklich die Errichtung des Ordens. Denn, der *Orden* ist nicht eher errichtet worden als da das klösterliche Leben schon eingeführt war, das heißt, als das *Kloster* der geistlichen Jungfrauen, der heiligen *Ursula* zu bestehen angefangen hat. Ich zweifle nicht, dass der Hochwürdigste Herr Herr Fürst Erzbischof anderer Diözesen, wo sich *Ursulinerinnen* befinden, davon überzeugt werden.

Eine zweite Schwierigkeit entstand daraus, dass man über den Tag nicht einig werden konnte, an welchem die Jubelfeier abgehalten werden sollte.

In dem *Breve* wurde jetzt vergangen 18te Marz dazu bestimmt, und *Sie* hochwürdige Mutter schreiben mir, dass dieses Fest Heiligsprechung Bulle gemäß, auf den 25ten November festgesetzt sei. Dieser zweite Einwurf, ist, wie es der *Cardinal von Gregorio* bemerkt ebenfalls von keiner Wichtigkeit denn der vergangene 18te Marz vor der stille Samstag in der Faste, daher gab man in demselben *Breve* den Hochwürdigen Herre Herre Erzbischöfen und Bischöfen die Vollmacht, den vollkommenen Ablass, auf einen andere ihnen gefälligen Tag versetzen zu können. Wenn daher die Hochwürdigen Herre Herre Erzbischöfe und Bischöfe ihre Einwilligung dazu geben, so können die Urschulinerinnen ohne Bedenken das Jubelfest den 25ten November, oder an einem andere ihren beliebigen Tag feiern. Aus diesen Gründen übersendete uns der *Cardinal von Gregorio* dasselbe *Breve*, welches ich diesem beizufügen, mich beeilte. Ferner muss ich Ihnen noch sagen, dass das 300jährige Jubelfest in Rom auf den 18ten Marz darum festgesetzt war, weil von diesem Tage an, wie der *Cardinal Susdit* berichtet, die Ursulinerinnen anfangen, in einer vollständigen Gemeinde zu leben, und die heilige *Angela Merici* zu ihrer Vorsteherine erwählten, indem sie die von der Heiligen verfasste, und so bestätigte Regel beobachteten. Um sich von diesem zu überzeugen darf man mir das, von dem P. Salvatori Ex: Jesuiten⁸² bei Gelegenheit der Heiligsprechung verfasste Leben der heiligen *Angela* zu Rathe ziehen. Ich wollte Ihnen alles dies zergliedere, damit man in die Archive der Klöster der Ursulinerinnen den wahrhaften Zeitpunkt eintrage, in welchem man in

⁸² Ex: Jesuiten = označení používáno pro členy jezuitského řádu, po jeho zrušení v roce 1773. *Jesuit.cz* [online]. 2006 [cit. 2011-03-22]. Historie řádu. Dostupné z WWW: <<http://www.jesuit.cz/historie.php>>.

Zukunft dieses Fest zu segnen hat. Es ist ganz recht, dass alle Klöster über den Tag einig werden, an welchem die Gründung des Ordens wirklich anerkannt werde, daher muss man im Einverständnisse mit Rom sein, wo alle Umstände das Lebens der heiligen *Angela* bei Gelegenheit ihrer Heiligsprechung genau untersucht wurden.

Sobald als ich die Exemplare der Bulla, welche ich täglich erwarte erhalte, werde ich Ihnen selbe, nebst der Berechnung von Allem, durch eine besonder sichere Gelegenheit zu zusenden die Ehre haben.

Ich übersende Ihnen zugleich 30 Stück Exemplare des Officinius, wenn Sie etwa noch andere Exemplare davon wünschen, so werde ich Ihnen solche mit Vergnügen in so großer *Unzahl als Sie wollen, in Rom besorgen lassen.*

Sie kosten sehr wenig.

Genehmigen Sie meiner seits die Versicherung der ausgezeichneten Hochachtung und der vollkommensten Ergebenheit, mit welchen ich die Ehre habe zu sage

Hochverehrten Mutter

Wien den 15ten Juni 1837

Ihr gehorsamster Diener *Secundianus
Bruschi Canonicus, und Auditor
der päpstlichen Nuntiatur.*

Das dieses Schreiben, ein treuer Auszug oberwähnten Briefes sei, bestätigt mit eigenhändiger Fertigung, und Beidrückung des Siegels.

Prag am 8ten July 1837.

Abschrift das wörtlich und treu aus dem französischen in das deutsche übersetzten Briefes der Hochwürdigen Frau *Maria Magdalena* Oberin der Ursulinerinnen zu *Brescia* in der *Lombardie*, der am 12ten Juli 1837 in Prag angelangt ist.
V. J. M.

Meine hochwürdigste Mutter!

Sehr erfreut über die trostreiche Nachricht welche Sie mir durch Ihren Brief vom 18ten Juni l. J. geben, und Ihnen hiefür sehr verpflichtet beeile mittels dieses Schreibens Ihnen folgendes zu berichten. Lebenswert und sehr weise ist Ihr Plan, dass Sie auch zu *Brescia* das Fest des dreihundertjährigen Jubelläums der Gründung unseres heiligen Ordens zu Ehren unserer heiligen Mutter *Angela* veranstalten wollen.

Ja meine hochwürdige Mutter, Sie haben nicht allein unserer ganzen Beifall, wir kommen auch darin überein, dass eine solche Feierlichkeit dem Eifer und dem Dankgeföhle entsprechen fall, welche die Klöster der Töchter unserer heiligen *Angela* besehen.

Unser Kloster steht in keiner Verbindung mit der Kirche der heiligen *Affra*⁸³. Jene ist eine Pfarrkirche, in welcher mehrere Körper der Märtyrer von *Brescia* aufbewahrt werden. Sie wird daher als ein ehrwürdiges Heiligtum eifrig besucht. Da die Bürger unserer Stadt eine besondere fromme Verehrung für unsere liebe Mutter die heilige *Angela* haben, so feiert man in der Kirche der heiligen *Affra* mit größerem Pomp als irgendwo das Fest derselben jährlich mit einem großen Zulauf des Volkes; dies ist nun gewiess ein neuer Beweggrund, der uns aneifern kann, hier

⁸³ *Affra* – Mučednice narozená ve 3. století na Kypru. Podle legendy odešla s matkou do Augšpurku, kde provozovaly nevěstinec. Díky působení biskupa z Gerony se obě obrátily. Pro svou lásku ke Kristu byla pohany upálena v srpnu r. 304. V *Brescii* je tako mučednice oblíbenou patronkou. SCHAUBER, Vera. *Rok se svatými*, s. 403.

das dreihundertjährige Jubelfest mit großer Pracht zu begehen.

Unser Kloster, und die beiden andere Häuser unsere Diözese werden gern ihren Theil bezahlen, und ich will glauben, dass selbst die hochwürdige Mutter Oberin von Rom dazu beitragen wird.

Ich nehme es auf mich ihr von Ihrem Plan zu schreiben, um sie dazu zu vermögen auch die andere Klöstern im römischen Gebiet zu einem Beitrage zu bereden. Vielleicht wurde es hinreichen, wenn, außer Ihrem Hause, noch die übrigen 27 deutsche Klöster, und die 3 von *Brescia* hiezu kleine Beiträge leisten wollten.

Wenn man dies Fest mit eben dem Glanze begehen wollte, als es in der Kirche der heiligen Affra bei der Heiligsprechung der heiligen *Angela* im Jahre 1808 geschah, so würden sich die Unkosten auf ungefähr 600 Thaler belaufen, es wurde nämlich die Feierlichkeit allda 3 Tage dauern, und unser Kloster wurde dazu gerne mitwirken.

Sollte dies Ihnen aber zu viel scheinen so hat man mich versichert, dass dies Fest eben so herrlich durch 2 Tage gehalten werden könnte, wenn man auch nur 250 Thaler darauf verwenden würde D. h. eine Lobrede, Pontifikalamt mit Musick, besondere Verzierungen et: und allen was dazu nöthig ist. Auch können Sie, wie im Jahre 1808 den ehrwürdigen Leib unserer heiligen Mutter *Angela* auf dem Hochalter aussetzen, welchen man fast unversehrt in einem reichen *Reliquien* = Kasten ausgestreckt sieht, mir ein Fuß fehlt derselben diesen bewahren wir in unserer Klosterkirche als einen kostbaren Schatz auf. Haben Sie *Reliquien* von unserer heiligen Mutter?

Ich beeile mich sehr alle Vorbereitungen zur bestinnten Zeit zutreffen und erwarte baldigst eine entscheidende Auskunft darüber, welche wie ich hoffe, diesem so zarten Eifer, und der Liebe zur Verbreitung

der Ehre Gottes und unserer heiligen Mutter entsprechen wird, die Sie mir so unzweideutig bezeugten.

Um endlich alle Ihre Fragen zu beantworten, gebe ich Ihnen mit Freude zu wissen, dass unser Kloster seine förmliche Gründung am 27ten Dezember 1827 erhalten habe. Im Jahre 1831 errichtete man an einem andere Orte unserer Diözese ein Zweites, und endlich am 23ten April 1835 geigen 3 von unser geliebten Schwestern eine neue Stiftung in eben dieser Diözese zu machen. Unsere Gemeinde besteht gegenwärtig aus 69 Gliedern, d. h. 17 Mütter, 3 Novizinnen, 6 Laienschwestern 5 Kandidatinnen, die übrigen sind Kostfräulein, dazu gehören auch die obenerwächten zur Stiftung ausgegangenen Mutter.

Von unserer Gründung an bis zum 26ten September 1836 starb Niemand von uns Klosterfrauen, und selbst zur Zeit der Cholera, welche so viele Verhrerungen anrichtete, war unsere Versammlung allein davon befreit, seit dem 26ten September 1836 storben vier Chorschwestern. Ihr Verlust hat uns viel gekostet, besonders jener unserer Mutter *Maria Faustina*, die uns durch beinahe 6 Jahre immer, eine wahre, liebende, eifrige Mutter Oberin gewesen war, daher liebste sie auch jede von uns überaus. Dies ereignete sich am Vorabende des Festes unserer heiligen Mutter *Angela*, und ich glaube, dass sie davon die Nachricht erhalten haben.

Ich wünschte durch Ihren Güte die Namen der Städte in Deutschland zu erfahren, wo sich unsere Klöster befinden. Geben Sie Acht, dass Sie auch die Adresse Ihrer Briefe schreiben *Brescia in Lombardie*. Dies war der Fehler, was wegen ich die ersten

Briefe nicht erhielt, welche Sie mir eben anzeigten.

Meine arme Seele und jene meiner Lieben erlangen die
Hilfe Ihres Gebetes, und jenes Ihrer Ehrwürdigen Gemeinde,
indem wir Sie gleicher Liebe ersichern.

Genehmigen Sie meine Huldigung, die Versicherung meiner
Achtung, und der höchsten Verehrung mit welcher ich das Vergnügen
habe mich zu nennen

Meiner ehrwürdigsten Mutter

Brescia 2ten July 1837.

Ihre demüthige Schwester in Christo
Maria Magdalena von
heiligen *Sacrament* Oberin.

3.2 Překlad dokumentů

Ctihodná paní!

Vaše dobromyslnost a zbožný úmysl mi prominou mou nevázanost, když Vás zde skrz můj dopis seznámím s mým zcela neznámým plánem.

Před více než dvěma lety jsem pojala, spolu s mým milým duchovním společenstvím, zbožné přání oslavit třísté výročí založení našeho svatého řádu a podnikla jsem proto nutné, to si Ctihodná vyberete sama lépe z přiložených listů a připravila jsem již, kromě vysokého povolení od strany Jeho arcibiskupské Milosti a od vysoké c. k. zemské vlády, naše radovánky.

Váš ctihodný dům je s olomouckým skutečnými a rodnými sestrami, které mají počátek v mateřském pražském. A tu prosím a ptám se skutečně přátelsky, zda také Vy velebná a Vaše duchovní společenství budete chtít s námi slavit a pořádat tuto zvláštní oslavu? A protože mě kvůli této slavnosti již více klášterů našeho řádu oslovilo, chtěla jsem v nadcházejících týdnech svůj úmysl všem oznámit. V tomto ohledu jsem zamýšlela zamířit do tvého vídeňského kláštera. Samotní zakročili teprve proti svatým odpustkům a nemůžou ještě nic určit – a pak – bylo by pro ostatní kláštery pozdě, zde musí zakročit všichni nejprve skrz její výsost svatých biskupů z dómu, tímto si troufám sama učinit oznámení.

Slavnost jsem zvažovala. Když by se smělo zůstat u mého přání a cíle, tak je třeba zařídit, že můžeme mít slavnostní úvodní nešpory, dvě kázání, pompézní pontifikální mši, závěrečné nešpory spolu s Te Deum Laudamus.

Kostel ozdobíme jak jen je možno, k čemuž jsem nechala před několika lety s pomocí dobrodince udělat a připravit ozdoby, pontifikální křeslo, závěsy. Dobrotivý Bůh nám tím chce udělit skrz jeho božskou přízeň a požehnání vše dobré.

Kromě toho pro Vás a Vaše božské společenství také sjednám římský preferenční list, o jehož závažnosti jsme obeznámeni z německého překladu. Mezitím si dovolím předat všechno toto Vaším zbožným srdcím, přijměte mne ve své zbožné modlitbě, já i s mým duchovním společenstvím slibujeme, že nezapomeneme. Zůstávám Vašemu ctěnému společenství s pozdravením ve vší velké úctě

Ctihodná paní

V Praze 24. února 1837

ochotná služebnice

Maria Vinzenzia

nehodná voršilka

Matka Angela nechává ručku políbit
a duchovní společenství
srdečně líbá a zdraví.

Věrný a doslovný opis dopisu přeloženého z italštiny ctihodné matky Camilly od svaté Anny představené římských voršilek, který byl poslán 28. května 1837 do Prahy spolu s životopisem svaté Angely.

F. M. T.

Řím 13. května 1837

Ctihodná matko!

S velkou radostí jsem se dozvěděla, že jste spokojená ve všem, co jste si přála a ujišťuji Vás, že kvůli tomu cítím nejradostnější potěšení. Nekonečně Vám děkuji, stejně tak všem ostatním paním představeným a duchovnímu společenství za Vaše modlitby, o které trvale prosím, neboť jsem jich velmi potřebovala.

Zároveň doporučuji dobrotivému Bohu naší vynikající duchovní spolusestru z domu *Bourbon*, dceru vévody Ferdinanda z Parmy a vévodkyně Amalie arcivévodkyně Rakouské. Je zbožná ctitelka svaté matky Angely, a věřím, že pomůže naplnit Vaše horlivé přání. Stejně tak zpovědník, který je znamenitý biskup a zbožný ctitel svaté. Velmi se přimlouval, aby se dostalo toho, co bylo přáno, neboť zde v Římě toho nedosáhl bez působení z pozice jednající vlivné osoby. Oba Vám proto doporučuji i všem ostatním paním představeným a duchovnímu společenství, neboť si to zaslouží ve vysoké míře.

9. dubna jsme oslavili třistaletou pamětní oslavu velmi slavnostně, přičemž se také konaly mnohé tiché svaté mše. Počet věřících, kteří navštívili náš, velkolepým způsobem nazdobený, kostel, aby získali plnomocné odpustky, byl nadmíru velký. To dopřálo mně i společenství velmi hodně útěchy.

Těší mě slyšet, že je Vaše společenství velmi hojné. Nás je 27 Chór. a 11 Laic. sester, mezi nimiž je hodně mladých a všechny velmi horlivé.

Děkuji Vám mnohokrát za ochotně přesunuté peníze, které přesáhly výlohy pro přepis buly o svatořečení, použiji nadbytek pro milodary, neboť teď v Římě vládne největší chudoba a nouze.

Mile mě překvapil seznam 27 klášterů našeho svatého řádu, neboť zde v Itálii je jich velmi málo, přesto se čas od času zakládají nové. Chceme se spojit k úctě Boha a naší svaté matky Angely, aby se stále víc rozšiřovala tak užitečná organizace k poctě Boha a nejlépe nejvyšší, zvláště v této špatné době, kdy se tak málo dodržuje boží zákon.

Vskutku povážlivě smutné časy! Bože, buď nám milostiv!

Posílám Vám podrobný životopis svaté Angely v italštině, snad Vám bude stačit, v jiné řeči ho nevlastním.

O papežském breve obecných odpustků pro třísté jubileum, včetně prohlášení, které zahrnuje, uslyšíte stejně jako já co nejdříve.

Poroučím se laskavě Vám i všem paním představeným, a tak stejně Vašemu i jejich duchovním společenstvím. Jsem schopna Vám dále sloužit, jak poroučíte mi se vší svobodou a věřte, že s vědomím opravdové úcty a upřímné oddanosti

Ctihodná matko

Vaše nejoddanější služebnice Maria Camilla od sv. Anny
představená ve světě Pána.

Doslovný a věrný opis francouzského dopisu došlého do Prahy, který byl poslán 19. června tohoto roku od ctihodného pána Secundiana Bruschiho kanovníka, auditora papežské nunciatury ve Vídni, v Rakousku.

Ctihodná matko!

Odpověděl jsem Vám na Váš laskavý poslední dopis z 10. května a vysvětlím Vám svůj názor, co se našich záležitostí týče.

Jeho Eminence kardinál von Gregorio, jak jsem předvídal, nenalézá nutným obnovovat breve a sice z následujících důvodů: Zdá se, že malou obtíž způsobilo, že se místo slova řádu, sloužila slova kláštera. Toto se teď urovnalo, protože slovo kláštera v častém a obecném významu, jak bude použito ve vědomém breve, se teprve úplně vyjadřuje řád. A proto jsou významná slova: „*al institutione Monasterii*” výslovné založení řádu. Neboť se nezřídil dříve řád než tu byl zaveden klášterní život, to znamená, než začal existovat klášter svatých panen. Nepochybuji, že se ctihodní páni arcibiskupové jiné diecéze, kde se nachází voršilky, o tom přesvědčí.

Druhá obtíž pochází z toho, že nelze jednotně stanovit den, ve který by měla jubilejní oslava probíhat.

V breve byl k tomu naposled stanoven 18. březen a Vy ctihodná matko, mi píšete, že tento svátek svatořečení odpovídá bule a je stanoven na 25. listopad. Tato druhá poznámka, jak to uvedl kardinál von Gregorio, není stejné závažnosti slavit svátek 18. března, jak tomu bylo dříve před tichou sobotou v postní době, proto se dala plná moc a dokonalý odpustek v témže breve ctihodných pánů arcibiskupů a biskupů a může se svátek přeložit na jiný vám milý den. Protože ctihodní pánové arcibiskupové a biskupové k tomu dají své svolení, mohou voršilky bez rozpaků slavit jubilejní oslavu 25. listopadu nebo v jakýkoliv jiný jim vyhovující den. Z tohoto důvodu nám kardinál von Gregorio poslal totéž breve, které tímto spěšně dokládám. Dále Vám musím ještě říct, že oslava třístého výročí byla v Římě stanovena na 18. březen, protože od tohoto dne, jak kardinál oznámil, voršilky začaly žít v kompletním společenství a zvolili si do čela svatou Angelu Merici, zatímco jí prohlásili za svatou a označili tím tak potvrzené pravidlo. O čemž jsem se směl přesvědčit, když jsem vzal v potaz životopis sv. Angely, vypracovaný u příležitosti svatořečení exjezuitou P. Salvatorim. Chci s Vámi vše toto rozebrat, aby se zapsal do archívů kláštera voršilek pravdivý čas, ve kterém se v budoucnosti bude tento svátek velebit.

Je zcela správné, že všechny kláštery jednotně stanoví den, který bude uznán jako skutečný den založení řádu, proto se musí dohodnout s Římem, kde byly přesně prozkoumány všechny okolnosti života svaté Angely u příležitosti jejího svatořečení.

Jakmile jsem obdržel exempláře buly, které jsem každým dnem očekával, je mi ctí Vám je při této zvláštní příležitosti také poslat i včetně výčtu ze všech.

Posílám Vám současně 30 kusů Officinius, jestli si k tomu přejete ještě jiné exempláře, tak Vám je s potěšením nechám v Římě obstarat a pošlu v takovém množství v jakém budete chtít. Stojí velmi málo.

Dovolte mi z mé strany Vás ujistit o mé vysoké úctě a dokonalé oddanosti, se kterou Vám vzdávám čest

Ctihodná matko!

Ve Vídni 15. června 1837

Váš poslušný služebník

Secundianus Bruschi, kanovník a auditor
papežské nunciatury.

Toto psaní je věrným výtahem shora uvedeného dopisu, potvrzený vlastnoručním podpisem a přitisknutím pečeti.

V Praze 8. července 1837.

Doslovný a věrný přepis dopisu přeloženého z francouzštiny do němčiny od ctihodné paní Marie Magdalény, představené voršilek v Berscii v Lombardii, došlého 12. července do Prahy.

V. J. M.

Má ctihodná matko!

Jsem velmi potěšena uklidňující zprávou, kterou jste mi podala svým dopisem z 18. června tohoto roku a jsem zavázána Vám tímto dopisem urychleně sdělit následující zprávy. Váš plán, pořádat také v Berscii oslavu třístého výročí založení našeho svatého řádu k počtě naší svaté matky Angely, je velice moudrý a hodnotný.

Ano, má ctihodná matko, nemáte jen naší úplnou pochvalu, souhlasíme také s tím, že takovou oslavou vyhovujete úsilí a citu vděčnosti, která náleží klášterům dcer naší svaté Angely.

Náš klášter nestojí ve spojení s kostelem svaté Afry. To je farní kostel, ve kterém bude uloženo více ostatků mučednice z Brescie. Tato svatyně je proto horlivě navštěvována. Zde mají občané našeho města zvláštní milosrdnou úctu pro naší milou matku svatou Angelu, tak se v kostele oslavuje svatá Afra s větší okázalostí a s velkým zástupem lidu než stejná oslava kdekoliv jinde, to jen ukazuje nový podnět, který nás může povzbudit k tomu, abychom zde slavili s velkou nádherou třísté výročí.

Náš klášter a oba další domy naší diecéze rády zaplatí její část a věřím, že k tomu přispěje sama ctihodná matka představená z Říma. Beru na sebe, že jí napíšu o Vašem plánu a dojednám s ní, aby poskytly příspěvek také další kláštery v římském území. Snad to bude stačit, když kromě Vašich domů chtělo poskytnout malé příspěvky ještě ostatních 27 německých klášterů a 3 z Brescie.

Kdyby se tato oslava chtěla slavit v pravém lesku, jako se tak stalo v kostele svaté Afry u svatořečení svaté Angely v roce 1808, tak by se náklady vyšplhaly na přibližně 600 tolarů, slavnost totiž trvala tehdy 3 dny a náš klášter se toho rád spoluúčastnil. Kdyby se Vám ale tohle zdálo moc, tak jsem se ujistila, že tato oslava může být stejně tak velkolepá 2 dny, když by se na ní použilo jen 250 tolarů tj. chvalozpěvy, pontifikální mše s hudbou, zvláštní dekorace atd. a vše co je k tomu nutné. Také můžete vystavit na hlavní oltář jako v roce 1808 úctyhodné tělo naší svaté matky Angely, které je téměř nepoškozené rozložené v bohatém relikviáři, tady jedna noha chybí, tu uchováváme v našem klášterním kostele jako drahocenný poklad. Máte relikvie naší svaté matky Angely?

Pospíším si velmi se všemi přípravami, abych je stihla do určeného času a očekávám co nejdříve rozhodující zprávu, kterou jak doufám vyhovím milou pílí a láskou k rozšíření milosti boží a naší svaté matky, kterou mi nedvojsmyslně projevíte.

Abych Vám konečně zodpověděla všechny Vaše otázky, dávám Vám s radostí vědět, že náš klášter své formální založení stanovil na 27. prosince. V roce 1831 byl založen podruhé na jiném místě naší diecéze a konečně 23. dubna 1835 způsobilé 3 z našich milovaných sester provedly nové založení právě v této diecézi. Naše společenství se v současné době skládá z 69 členek, t. zn. 17 matek, 3 novicky, 6 laických sester, 5 kandidátek, ostatní jsou slečny žijící v domě, k tomu patří také výše uvedené matky, které odešly jako zakladatelky.

Od našeho založení až do 26. září 1836 nikdo z nás jeptišek nezemřel, dokonce i v časech cholery, které připravily tolik zpuštění, ale naše shromáždění od toho bylo osvobozeno. Od 27. září 1836 zemřely čtyři řádové sestry. Jejich ztráta nás hodně stála, zvláště naší matky Marie Faustiny, která nám bezmála 6 let vždy byla opravdovou, milovanou, horlivou matkou představenou, proto je pro každou z nás tou nadmíru nejmilejší. Toto se přihodilo v předvečer oslav naší svaté matky Angely a věřím, že ona o tom obdržela zprávu.

Přála jsem si obdržet skrz Vaší dobrotu jméno města v Německu, kde se nachází naše kláštery. Dejte si pozor, abyste psala adresu Vašeho dopisu Brescie v Lombardii. Toto byla chyba, kvůli které jsem první dopis neobdržela, na který jste mě právě upozornila.

Moje ubohá duše a mé zalíbení získá pomoc Vašich modliteb, stejně tak i Vaše ctihodné společenství, zatímco Vás ujistíme o stejné lásce.

Dovolte mi Vám vzdát hold a ujištění mého respektu a nejvyšší úcty, kterou jsem s potěšením jmenovala

Má ctihodná matko

V Brescii 2. července 1837

Vaše ponížená sestra v Kristu
Marie Magdalena od posvátné svátosti,
představená.

4. Závěr

Cílem této bakalářské práce se stalo vytvoření edice korespondence členek voršilského řádu, která je dnes v opisu uložena ve fondu Voršilky Kutná Hora ve Státním oblastním archivu v Praze. Vzhledem k tomu, že šlo o dopisy se společným tématem oslav třístého výročí založení řádu, nabízí text poskytnutí bližšího pohledu na tyto slavnosti, které připadly na rok 1837. Z editovaných dopisů lze vyčíst, že se nejprve jednalo o konkrétním datu těchto oslav. Úředně byl stanoven 18. březen s odůvodněním kardinála, že právě v tento den se voršilky sdružily do společenství a zvolily si do čela sv. Angelu Merici. Toto stanovené datum bylo pochopitelně dodrženo v Římě, ale zároveň byl vydán dokonalý odpustek, který povoloval ostatním klášterům, aby si samy zvolily vlastní datum oslav.

V Čechách se slavilo poněkud opožděně, také z důvodu pražské korunovace Ferdinanda I. To však nijak neovlivnilo samotný průběh a okázalost oslav, které se nakonec konaly v týdnu od 19. do 26. listopadu 1837. Po překlada programu těchto oslav, který je taktéž součástí archivního fondu Voršilky Kutná Hora, je v práci poskytnut velmi konkrétní průběh těchto slavností. Konaly se ctihodné svátosti, četly se tiché mše, sloužily se slavnostní mše. Byla připravena jak německá, tak české kázání a na závěr se sloužilo oslavné Te Deum Laudamus. Kromě jiného byly všem účastníkům uděleny dokonalé odpustky. Tyto oslavy však nevelebily jen třísté výročí založení řádu, ale zároveň se staly i připomínkou umučení patronky řádu sv. Voršily a kanonizace sv. Angely Merici. Právě tato světice stála u zrodu celého voršilského společenství, jehož počátky jsou spojené se Společností sv. Vošily 28 zakládajících členek s myšlenkou solidarity a pomoci druhým. Postupem času se činnost voršilek uplatnila převážně ve vzdělávání, kde zůstala dodnes.

Z korespondence se dále podařilo získat informaci o finanční náročnosti řádových oslav. Náklady se pohybovaly kolem 250 tolarů za dva dny slavení, ale mohly se klidně vyšplhat i na 600 tolarů za tři dny, jak tomu bylo při oslavách svatořečení Angely v roce 1808 v Brescii. Značná část těchto výdajů byla použita například na výzdobu kostela v podobě různých dekorací jako byly slavnostní závěsy či pontifikální křeslo. Noblesu kostelní výzdoby pozvedal i poklad pro každou voršilku nejceněnější a to ostatky sv. Angely Merici.

Oslavy nebyly jen doménou klášterního či obecně církevního prostředí, ale značnou důležitost měly i pro prostředí světské. Postupem času docházelo ke stále většímu prolínání těchto sfér. 19. století bylo období změn, které se nevyhnuly ani festivítám, ale hlavní podstata oslav zůstávala stejná, pořád to byl důležitý prostředek osobního kontaktu lidí.

Tato práce může posloužit jako zdroj informací k tématům oslav, církevního, zvláště voršilského prostředí a v neposlední řadě při studiu korespondence a jako příklad tvoření edic.

5. Seznam literatury

Monografie a závěrečné práce

- HLAVÁČEK, Ivan, et al. *Vademecum pomocných věd historických*. 3. Jinočany : H + H Vyšehradská, 2002. 544 s. ISBN 80-7319-004-4.
- LENDEROVÁ, Milena, et al. *Dějiny každodennosti "v dlouhém" 19.století: 2. díl, Život všední i sváteční*. 1. vyd. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2005. 180 s. ISBN 80-7194-756-3
- LENDEROVÁ, Milena, et al. *Z dějin české každodennosti*. Praha : Karolinum, 2010. 430 s. ISBN 978-80-246-1683-4.
- MACKOVÁ, Marie. *Voršilky v Čechách do r. 1918*. 1. vyd. Pardubice: Univerzita Pardubice, Fakulta filozofická, 2007. 157 s. ISBN 978-80-7395-045-3
- MUCHOVÁ, H. *Škola voršilek v Brně 1890 - 1925*. Pardubice, 2008. 64 s. Bakalářská práce. Univerzita Pardubice, Filozofická fakulta.
- SCHAUBER, Vera; SCHINDLER, Hans Michael. *Rok se svatými*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 1994. 702 s. ISBN 80-85527-75-8.
- ŠTROBLOVÁ, Helena; ALTOVÁ, Blanka. *Kutná Hora*. 1. vyd. Praha: Lidové noviny, 2000. 567 s. ISBN 80-7106-186-7
- ŠŤOVÍČEK, Ivan a kol. *Zásady vydávání novověkých historických pramenů z období od počátku 16. století do současnosti. Příprava vědeckých edic dokumentů ze 16. – 20. století pro potřeby historiografie*. Praha, 2002. ISBN 80-86466-00-0.
- VODIČKOVÁ, D. *Biskup politikem : korespondence olomouckého biskupa stanislava pavlovského s představiteli české a moravské zemské obce v letech 1579-1598*. Pardubice, 2009. 140 s. Diplomová práce. Univerzita Pardubice, Filozofická fakulta.

Archivní prameny

- Státní oblastní archiv Praha, fond Voršilky Kutná Hora, karton č. 55

Elektronické zdroje

- *Jesuit.cz* [online]. 2006 [cit. 2011-03-22]. Historie řádu. Dostupné z WWW: <<http://www.jesuit.cz/historie.php>>.

6. Resumé

The primary objective of this bachelor thesis is an excursion into the anniversary celebrations of three hundred years from foundation of the Order of St. Ursula, monastery celebrations, and general insight into festivities of 19th century. The important source related to this issue was a bundle of correspondence of the Ursulines from 1837 whose edition also forms one part of this thesis. Furthermore, the thesis also deals with the history of the Order of St. Ursula.

This thesis is divided into three thematical parts. The first one contains a look at the history of the Ursuline order. Its origins are in Italy of 16th century and the main concern in its creation had Angela Merici, a pioneer of new spirituality. Thanks to her endeavour, the group of 28 women met together to celebrate a common mass on St. Catherine's Day in 1535, at the end of which the Company of St. Ursula was born and its members began to pursue their charitable-social work. St. Ursula became the patroness of the company and remains to be until now. The life of St. Ursula is linked to a legend that is also dealt with in the first part.

The first chapter also evaluates the edited document. Whereas it is a correspondence, the chapter offers a look at its value concerning particular examples as well as general view. The correspondence can be put among the sources of personal nature; therefore we need to take account of subjective views of its authors. Particular letters used in this thesis offer us - through the medium of lines written by churchwomen - a fine insight into "backstage" of 300th anniversary celebration. From these lines we learn about the course of celebrations as well as about necessary funding or events preceding the celebrations.

The first chapter is concluded by editor's notes necessary for orientation in the edition. It is a German text written after 1750, the text therefore adheres to the current standard which is more detailed in this text.

The second chapter is focused on the celebrations. At its beginning is given a general insight into celebrating in 19th century in order to better understand the celebration itself and its importance for people living at that time. Then the author makes an excursion behind the walls of monastery, where the celebrations probably had even greater importance than for a secular person. The last part of the second chapter acquaints us with the course of the most important and the most significant celebrations for each Ursuline, i.e. with the course of anniversary celebrations of three hundred years from foundation of the Order of St. Ursula.

The contents of the final chapter is formed by the edition itself and its subsequent translation, all of that complemented by comments and notes to the edition.

